

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2019

”Våra sista demokratiska vardagsrum”
En diskursanalys av folkbiblioteks driftsform
i svensk mediedebatt hösten 2018

ROBERT EKBERG

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Författaren

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: ”Våra sista demokratiska vardagsrum”: En diskursanalys av folkbiblioteks driftsform i svensk mediedebatt hösten 2018

Engelsk titel: ”Our last democratic living rooms”: A discourse analysis of the public libraries operational mode debate in Swedish media during the autumn of 2018

Författare: Robert Ekberg

Färdigställt: 2019

Abstract: The aim of this bachelor thesis is to examine how perceptions of the public libraries’ operational mode are expressed in the media debate in the autumn of 2018. The 31 articles analyzed were retrieved from Swedish daily newspapers and Internet news sites. Questions posed in this study are: *which discourses about the public libraries’ operational modes are visible in the debate?*; *how do the discourses portray private and public operational modes of the public libraries?* and *which subject positions are visible in the statements?* To answer these questions Ernesto Laclau’s and Chantal Mouffe’s discourse theory was used but since they don’t provide any explicit method on how to use their theory inspiration was sought in other academic papers which previously used the combined theory and method. The discourses found were named *the privatization positive discourse*, *the privatization negative discourse* and *the operational mode pragmatic discourse*. The privatization negative discourse is dominating in the debate due to the quantity of statements and the capability to dismiss the statements claimed in the other discourses. The analysis reveals that journalists and authors have a prominent position in the privatization negative discourse and can therefore form the discourse and the content of the debate as a whole. The position is that privatization will lead to dismantling the unique collaboration between the libraries which in turn will lead to lower quality and in the long run perhaps erode democracy. The study concludes that the debate is rather polarized itself due to different ideological perspectives.

Nyckelord: folkbibliotek, privatisering, driftsform, diskursanalys, debatt, media, bibliotek, diskursteori

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	PROBLEMFÖRMULERING	2
1.2	SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	2
1.2.1	Avgränsningar	2
2	BAKGRUND	4
2.1	FOLKBIBLIOTEKEN OCH KOMMUNERNA.....	4
2.2	PRIVATISERING OCH FOLKBIBLIOTEK.....	5
3	TIDIGARE STUDIER OCH FORSKNING	7
3.1	OM FOLKBIBLIOTEKS DRIFTSFORM	7
3.2	DISKURSANALYTISK FORSKNING OM FOLKBIBLIOTEK	8
3.3	KULTURPOLITISK FORSKNING.....	9
4	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	11
4.1	EPISTEMOLOGI.....	11
4.2	DISKURSBEGREPPET	11
4.3	DISKURSTEORIN	12
5	METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER	14
5.1	INSAMLINGSMETOD, MATERIAL OCH URVAL.....	14
5.2	FÖRSKARENS ROLL	15
5.3	ANALYSMETOD	16
6	RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS	17
6.1	SUMMERING AV DEBATTEN	17
6.2	DISKURSER	18
6.2.1	Den privatiseringspositiva diskursen.....	19
6.2.2	Den privatiseringsnegativa diskursen.....	21
6.2.3	Den driftsformspragmatiska diskursen.....	24
6.2.4	Diskursiva strider om privat drift – en sammanfattning.....	24
6.3	SUBJEKTPOSITIONER.....	25
7	DISKUSSION OCH SLUTSATSER	30
7.1	FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	34
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	35
	EMPIRISKT MATERIAL	37

1 Inledning

Fredagen den 19 oktober 2018 publicerar Dagens Nyheter en intervju med det då nytilträdda kulturborgarrådet i Stockholm, centerpartisten Jonas Naddebo. I artikelns ingress formuleras det som kommer att sätta igång en debatt som ett antal gånger sedan 1990-talets början har förekommit på svenska kultur- och ledarsidor: ”Naddebo vill driva frågan om privatiserade bibliotek” (Frithiof, art. 4). Reaktionerna låter inte vänta på sig och tidningen publicerar snart en ny artikel där oppositionsborgarrådet, Emilia Bjuggren (S), kallar förslaget ”förskräckligt” (Frithiof & Canoilas, art. 5). Redan samma dag dementerar Centerpartiet Naddebos yttrande via ett pressmeddelande: ”Centerpartiet vill med anledning av diskussionen kring privatisering av Stockholms bibliotek förtydliga att det grönbåla samarbetet inte kommer privatisera stadens bibliotek” (Centerpartiet i Stockholms stad, 2018).

De bibliotek som åsyftas är folkbiblioteken¹, vilka traditionellt är i offentlig drift inom kommunerna men som med Naddebos förslag kunde drivas mer kreativt om de skulle upplåtas till privata aktörer såsom företag och ideella föreningar. Trots en sedan 1980-talet ökande marknadsliberalisering med tillhörande privatisering av offentliga varor och tjänster är folkbibliotek i privat drift ännu sällsynt i Sverige (Lundqvist, 2018; Svensk biblioteksforening, 2011). Dock finns exempel på dessa entreprenaddrivna folkbibliotek: i och med företaget Axiells driftsövertagande av tre folkbibliotek i Nacka kommun vid årsskiftet 2018-19 kan fenomenet sägas vara en högst samtida realitet (Axiell, 2019). Ämnet för denna studie – vilka mediala föreställningar som finns om hur folkbibliotek borde drivas; offentligt eller privat – kan alltså sägas vara högaktuellt.

Det verkar finnas ett artikulerat motstånd som tycker sig se en risk, både samarbetsmässigt och i fråga om verksamhetens neutralitet, med att privatiseringsidén appliceras på de traditionellt offentligt drivna folkbiblioteken. Oaktat den snabba ”pudeln” från Centerpartiets sida var därmed startskottet redan avfyrat för ytterligare en mediedebatt om alternativa driftsformer för folkbiblioteken. Debatten kommer främst att föras på dagstidningarnas och nyhetssajternas ledar-, insändar- och kultursidor från och med Naddebos uttalande och drygt två månader framåt. Det är denna specifika debatt – med start den 19 oktober 2018 och avslut den 26 december 2018 – som står i fokus för min studie.

Mediedebatter av detta slag, med främst två meningsmotståndarsidor som söker hävda sina åsikters rimlighet samt definiera påstådda problem och eventuella lösningar, befolkas ofta av en maktelit vilka villkoras genom de journalistiska logikerna förenkling och polarisering (Hedemark, 2009). Med detta förbehåll torde också en granskning av nämnda debatt relativt tydligt kunna synliggöra vilkas röster och åsikter som blir hörda – och därmed också vilkas som utestängs – samt vilka diskurser de kan sägas forma och formas av. Detta diskursiva sätt att se på debatten är också utgångspunkt för min studie.

De ständigt pågående samhälliga förändringarna ställer höga krav på att också traditionella institutioner såsom folkbiblioteksväsendet följer med i utvecklingen för att fortsätta kunna vara relevanta för dagens allmänhet. Har driftsform – offentlig eller privat – en betydelse för vad verksamheterna prioriterar och utbudsmässigt

---

¹ För att undvika ett överdrivet upprepande och underlätta uppsatsens läsbarhet kommer begreppen bibliotek och folkbibliotek att användas synonymt. Det är även så de används i debatten.

tillhandahåller i form av informationstjänster och litteratur? Genom att studera nämnda mediedebatt hoppas jag kunna urskilja språkliga mönster i hur folkbiblioteks driftsform konstrueras, vilken betydelse och innehåll de olika driftsformerna tillskrivs och vilka aktörer som uttrycker dessa.

1.1 Problemformulering

I mediedebatten tycks delade meningar råda över hur folkbibliotek bäst drivs, om det exempelvis enbart är via kommunal försorg som kvaliteten kan säkras eller om privata alternativ kan sägas höja verksamheternas standard. Opinionsbildarnas brist på konsensus kring driftsfrågan är det initiala spänningsförhållande som uppsatsen utgår ifrån. Vidare kan de föreställningar om fenomenet som framställs i debattens utsagor – oavsett ståndpunkt i privatiseringsfrågan – via media sägas antingen söka konservera eller förändra samhälliga diskurser (Hedemark, 2009). Som jag kommer att utveckla bland annat i uppsatsens teorikapitel spelar den mediala framställningen av folkbiblioteks driftsform också en roll i hur allmänhetens föreställningar om det formas. Beroende på vilkas röster som blir hörda och därmed åtnjuter tolkningsföreträde i debatten formas även diskurserna och deras framställningar i driftsformsfrågan kan därmed i förlängningen ge följder för folkbibliotekens faktiska utformning och legitimitet.

I och med att ämnet förefaller vara föga utforskat samt dess otvivelaktiga aktualitet torde min studie kunna sägas ha inte bara ett intresse inom den biblioteks- och informationsvetenskapliga sfären utan också äga en viss samhällelig relevans.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att utveckla kunskap om vilka föreställningar av folkbiblioteks driftsform som kommer till uttryck – samt vilka som uttrycker dessa – i svensk mediedebatt hösten 2018. Detta kommer teoretiskt och metodologiskt att utföras genom diskursanalys med motiveringen att angreppssättet har visat sig fruktbart vid granskning av maktförhållanden och positioneringar samt vid analys av konflikter i media (Bergström & Ekström, 2018).

Följande frågeställningar kommer användas för att operationalisera syftet:

- Vilka diskurser kring folkbiblioteks driftsform framträder i debatten?
- Hur framställs offentlig respektive privat drift av folkbibliotek i diskurserna?
- Vilka subjektpositioner framträder i utsagorna?

1.2.1 Avgränsningar

Den tidsavgränsning som gjorts – från och med Naddebos uttalande den 19 oktober 2018 till och med då det sista inlägget i den specifika debatten publiceras, den 26 december 2018 – grundar sig främst i att den ligger i en tidsmässig närhet och därmed kan antas förmedla ett utsnitt av hur det talas om folkbiblioteks driftsform i dagens offentliga samtal. Gränsdragningen motiveras också med att genomförandet av en väl underbyggd diskursanalys kan vara synnerligen tidskrävande; för att kunna urskilja diskurser krävs ett gediget analysarbete med närläsning och omläsning av det empiriska materialet (Bergström & Ekström, 2018). Dessutom är ett mindre urval ofta tillräckligt

för att kunna upptäcka språkliga mönster (Wildemuth & Perryman, 2017). Jag har i och med den snäva tidsavgränsningen även sökt undvika en alltför stor splittring i urvalet som möjligen kunnat ske om jag låtit studera konstruktionen av ämnet under en vidare tidsrymd.

Jag avser i denna studie enbart analysera skriven text som publicerats av svenska dagstidningar eller nyhetssajter i tryckt eller digital form inom den ovan nämnda tidsramen. Debatten tog sig visserligen uttryck även i radio och TV men i jämförelse med antalet publicerade artiklar i tidningsmediet är detta material omfattningsmässigt försumbart. Genom detta val har även tid frigjorts som annars skulle gå åt till transkribering av audiella källor och tolkning av visuella dito. Det ska poängteras att debatten också har förts på sociala medier, dock är denna del av debatten inte objekt för min studie – främst på grund av att materialet då skulle bli för omfattningsrikt för uppsatsens ramar. Hur empirin söktes fram och vilka urvalskriterier som studien anammat utvecklas vidare under rubriken *5.1 Insamlingsmetod, material och urval*.

2 Bakgrund

För att sätta in studien i ett sammanhang kommer jag i det följande att summariskt beskriva framväxten av folkbiblioteken som en kommunal angelägenhet, hur privatiseringsbegreppet kan förstås samt vilka alternativa driftsformer som går att koppla till svenskt folkbiblioteksväsende.

2.1 Folkbiblioteken och kommunerna

Fram till att det moderna folkbiblioteks form etablerades på 1950- och 60-talen hade Sverige två parallella bibliotekssystem, folkrörelsernas (arbetar-, nykterhets- och frikyrkorörelsernas) bibliotek samt de kommunala som utvecklades ur sockenbiblioteken. Bägge systemens drivkrafter för verksamheterna var att bedriva folkbildning (Folkbiblioteksutredningen, 1984). Med den vid tiden genomgripande kommunala strukturförändringen – genom sammanslagningar minskade antalet kommuner år 1952 från cirka 2500 till cirka 1000 (Frenander, 2012) – utvecklades samtidigt folkbiblioteksväsendet genom att studiecirkelbiblioteken gradvis kommunaliserades och att verksamheternas arbetsuppgifter breddades (Folkbiblioteksutredningen, 1984). Det sociala biblioteksarbetet vidgades med uppsökande verksamhet och den allmänkulturella programverksamheten fick sin fasta punkt: biblioteken skulle i det moderna Sverige bli kulturcentrum (Nilsson, 2003).

I efterkrigstidens Sverige blomstrade ekonomin vilket möjliggjorde satsningar på folkbiblioteksväsendet. Kostnaderna för biblioteken ökade mellan åren 1965 och 1970 med 78,6 procent i fast penningvärde (Litteraturutredningen, 1974). År 1974 verkställdes en ny kommunreform då ytterligare en sammanslagning av kommunerna resulterade i 278 svenska kommuner² (Frenander, 2012). Idéhistorikern Anders Frenander (2012) lyfter fram 1970-talet med dess olje- och arbetsfördelningskriser som det decennium då en slutpunkt för de svenska rekordåren börjar kunna skönjas. Välfärdsprojektet fortsatte dock som om ingenting hade hänt med ytterligare satsningar inom offentlig sektor. Enligt kulturforskaren Sven Nilsson (2003) var kommunerna efter 1974 års reform dessutom tillräckligt stora för att samtliga kunde erbjuda moderna folkbibliotek med generösa öppettider och fackutbildad personal. Under 1970- och 80-talen byggde också de flesta kommunerna nya bibliotek och filialer rustades upp, vilket genererade i ett ökat besöksantal och ökade utlån. I början av 1990-talet gör sig dock kriserna från 1970-talet explicit påmind i den svenska statsapparaten, med en ny bank- och finanskris och en eskalerande arbetslöshet som konsekvens. Sveriges ekonomi stagnerar härvidlag och kommunerna drabbas hårt med nedskärningar i offentlig sektor – däribland nedläggningar av folkbiblioteksfilialer – som följd (Frenander, 2012). Det är under denna tidsperiod och i denna kontext som tanken om att upplåta folkbiblioteksdrift till privata aktörer uppstår.

I dag finansieras folkbiblioteken kommunalt och anslagsposten till verksamheten är i en majoritet av Sveriges kommuner den största inom kulturområdet – i genomsnitt 40 procent (Johannisson, 2012). Biblioteken är reglerade via *Bibliotekslagen* (SFS 2013:801) som konstaterar att landets folkbibliotek tillhör det allmänna, offentligt finansierade, biblioteksväsendet (§1) och att för dessa ansvarar kommunerna (§ 3).

---

² Genom senare års kommunindelningar är antalet kommuner i dag 290 stycken (Nationalencyklopedin, 2019a).

Dessutom fastslås: ”Om ett kommunalt eller statligt bibliotek drivs av någon annan än huvudmannen ansvarar huvudmannen för att den som driver biblioteket följer bestämmelserna i denna lag” (Bibliotekslag, SFS 2013:801, § 3). Folkbiblioteken lyder alltså – oavsett driftsform – under denna bibliotekslag.

Bibliotekslagens ursprungliga form lagfästes år 1996, då de kommunala nedskärningarna i offentlig sektor var ett faktum och många biblioteksfilialer hotades av nedläggning. Det hade även börjat diskuteras om möjligheten att ta ut en avgift för bibliotekstjänsterna och entreprenadförsök hade genomförts, bland annat i Åre kommun (Bostedt, 1995). Som en reaktion på detta kommer alltså lagen till och den fastslår bland annat att varje kommun ska ha folkbibliotek (§ 6) och att lån ska vara avgiftsfria (§ 9). Bibliotekslagen är dock en ramlag, vilket betyder att den enbart innehåller allmänt hållna regler och principer och överlämnar hur den konkret appliceras till de myndigheter och till de organisationer som står under dessa (NE, 2019b). Trots att det finns en bibliotekslag kan det alltså sägas att folkbiblioteksväsendet är tämligen oreglerat, åtminstone i jämförelse med hur exempelvis skollagen är utformad (Svensk biblioteks förening, 2011).

Enligt Svensk biblioteks förenings (2011) rapport *Om bibliotek på entreprenad* fångar bibliotekslagen inte upp centrala utgångspunkter för folkbiblioteksverksamhet såsom de uttrycks i Unesco:s folkbiblioteksmanifest. I detta manifest fastslås bland annat att bibliotekens samlingar inte ska vara föremål för ideologisk, politisk eller religiös censur – eller kommersiella påtryckningar (Svensk biblioteks förenings & Svenska Unescorådet, 2014). Just det sistnämnda torde ha åtminstone en viss relevans när det kommer till hur upphandlingar av folkbiblioteksverksamhet genomförs. Detta påpekas också i rapporten men samtidigt framhåller den utredning som rapporten bygger på att föreningen bör förhålla sig neutral i driftsformsfrågor, vilket också föreningens styrelse vid tiden beslutade att ställa sig bakom (Svensk biblioteks förenings, 2011).

2.2 Privatisering och folkbibliotek

Enligt statsvetaren Lennart J. Lundqvist (2018) har privatiseringstanken – idén om att överföra produktionen av tjänster eller varor från offentlig sektor till privat dito – sitt ursprung i 1980-talet och den förändringsvåg som då svepte över offentlig förvaltning. Viljan till förändring genom privatisering hade såväl ideologiska som praktisk-politiska drivkrafter. Lundqvist beskriver hur de utvecklade välfärdstaterna politiskt ansågs ”sitta i en rävsax” (s. 224); trots att skattetrycket ökade för att kunna möta medborgarnas krav på välfärdstjänster tycktes utbudet av dessa snarare decimeras vilket hotade legitimiteten för den offentliga sektorn. Lösningen stavades effektivitet: genom att anamma den nya styrningsfilosofin *New Public Management* skulle de offentliga verksamheterna rationaliseras genom att gå från regel- till målstyrning, marknadsanpassas och konkurrensutsättas. Härigenom skulle stat och kommun avlastas ansvar för kostsam produktion samtidigt som valfriheten för medborgarna skulle öka. Motståndet mot denna *marknadisering* av välfärdstjänster såsom skola, vård och omsorg var och är, enligt Lundqvist, ideologiskt. Ideologin tar sig uttryck i talet om att tjänsternas karaktär är höjda över profitmotiv och därmed bör vara offentligt reglerade och stå under demokratisk kontroll. Detsamma skulle kunna sägas gälla den välfärdstjänst som står som objekt för denna uppsats: folkbiblioteket.

Som tidigare nämnts är folkbiblioteken i dag en kommunal angelägenhet och lejonparten av folkbiblioteken är, med Lundqvists (2018) ord, offentligt reglerade,

finansierade och producerade. Men det finns alltså exempel på biblioteksverksamheter som drivs annorlunda. Det som förvaltningsmässigt särskiljer dessa är att produktionen, det vill säga driften, är utlagt på entreprenad. Reglering och finansiering av dessa verksamheter ligger dock fortfarande under kommunens ansvar.

Privatiseringsbegreppet innehåller en mängd olika styrformer. För att förtydliga vad som gäller när det talas om folkbiblioteks driftsform presenteras nedan definitioner av alternativa driftsformsaktörer. Dessa är hämtade från tidigare nämnda rapport framtagen av Svensk biblioteks förening (2011):

Personalkooperativ

De driver inte verksamheten för egen räkning utan för samhällets. Ett sådant kooperativ är att betrakta som en form av entreprenad.

Föreningsdrivna bibliotek

En del kommuner ger bidrag till hembygdsföreningar, vänföreningar till biblioteket etc. för att driva en biblioteks enhet. Om biblioteks verksamheten i huvudsak riktar sig till allmänheten och inte till de egna föreningsmedlemmarna, om kommunala bidrag utgår och verksamheten bedrivs i enlighet med en av kommunen antagen målsättning, är det föreningsdrivna biblioteket en form av entreprenad.

Entreprenad

Kommunen anlitar en extern producent för att mot ersättning utföra en viss uppgift som annars skulle ha utförts i kommunens regi. (Svensk biblioteks förening, 2011, s. 9)

Sammanfattningsvis kan det konstateras av privatiseringsbegreppet innehåller ett antal olika styrformer där den vanligaste formen för folkbiblioteken är kommunal drift. När det i min studie talas om privatisering avses om inget annat nämns entreprenadformen, vilket alltså betyder att verksamheten drivs av en privat aktör på uppdrag av kommunen.

Det finns inga aktuella uppgifter om hur många av landets folkbibliotek som i dagsläget har alternativ driftsform. De senaste siffrorna kommer från en undersökning som biblioteks föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) företog år 2007. Enligt denna sammanställning drevs vid tiden 19 av landets 2200 folkbibliotek³ i annan form än den traditionella, kommunala driften. Främst var dessa folkbibliotek av filialkaraktär eller enklare utlåningsstationer och motivet för utläggningarna sades vara att vid hot om nedläggningar så tilläts ideella krafter i form av föreningar driva verksamheterna (BiS, 2007). Med ovanstående driftsformsdefinitioner bör alltså dessa ses som bibliotek på entreprenad. BiS undersökning lyfter också fram exempel där verksamheterna drivs av företag och påpekar att denna utveckling är reell och att folkbibliotek på entreprenad kommer att bli vanligare, vilket de hävdar riskerar att urvattna folkbiblioteks idén. Vad denna folkbiblioteks idé innehåller utvecklas dock inte vidare i undersökningen.

---

³ Observera att denna siffra *de facto* innefattar all offentligt finansierad biblioteks verksamhet och inte, som BiS (2007) hävdar, enbart folkbibliotek. Enligt Kungliga biblioteket (2019) fanns det 1291 folkbibliotek år 2007 och aktuell siffra för antalet folkbibliotek i dag är 1109.

3 Tidigare studier och forskning

Följande forskningsöversikt syftar till att sammankoppla min uppsats med studier och forskning som tidigare gjorts inom fältet. Eftersom diskursiva studier som min, som studerar medialt framställda föreställningar om folkbiblioteks driftsform, är tämligen sällsynta har jag låtit översikten sönderfalla i tre delar. Del ett introducerar studier och forskning om folkbiblioteks driftsform. Del två utgörs av forskning som tangerar de teoretiska och metodologiska utgångspunkter som min studie har men som i ett bredare perspektiv avhandlar föreställningar om folkbibliotek. Del tre behandlar kulturpolitisk forskning.

3.1 Om folkbiblioteks driftsform

I magisteruppsatsen *Privatisering av folkbibliotek* undersöker Johanna Hansson och Julia Heedman (2004) privatiseringsfrågan med fokus på vad som uttrycks som hindrande respektive framdrivande för driftsformen i politiska dokument skrivna på 1990-talet. De kommer fram till att de fördelar som privatisering av folkbibliotek kan föra med sig är lägre kostnader, flexibilitet och anpassning, mindre detaljstyrning, innovationer och kreativitet samt snabbare och smidigare beslutsvägar. Riskerna med privat driftsform anses vara att kommunernas kulturpolitiska inflytande minskar, en fragmentisering av bibliotekssystemet sker, det kommunala monopolet ersätts av ett privat monopol vid för få intressenter samt att osäkerhet och ineffektivitet kan råda vid ostabila entreprenörer. Hansson och Heedman konstaterar att en ökad marknadsanpassning av offentligt styrda verksamheter ger utrymme för att det i framtiden kommer att ske en ökning även av folkbibliotek upplåtna till privat drift.

1990 lades de första folkbiblioteken ut på entreprenad i Sverige. Verksamheterna i fråga var biblioteken i Åre kommun, vilkas drift gick från att vara i kommunal regi till att drivas av företaget Nordisk Biblioteksutveckling AB (NBU). Ett år efter övertagandet gick NBU i konkurs och verksamheten återvände till kommunal förvaltning. Denna upphandling har samhällsvetaren Göran Bostedt (1995) kartlagt i rapporten *Bibliotek på entreprenad: Medborgarna och biblioteksverksamheten i Åre kommun*. Syftet med rapporten är att analysera årebornas upplevelser av biblioteksverksamheten innan, under och efter entreprenadutläggningen. Med bland annat enkätundersökningar har Bostedt samlat material till analysen, vilken redogör för att Åres invånare upplevt en förbättrad kvalitet i fråga om service och om biblioteksverksamheten i stort när entreprenaden styrde. Dessutom konstateras i rapporten att bibliotekens öppethållande ökade under tiden med NBU vid rodret, detsamma gällde för besöksantal och utlåningsstatistik. Bostedt kommer dock fram till att dessa förbättringar ingalunda var avhängigt entreprenadformen utan att de också kunnat uppnås i kommunal regi.

Bostedts (1995) slutsats ligger delvis till grund för Hanna Carlssons (2009) magisteruppsats *Vad sägs om en förändring?* I denna studie hävdar Carlsson att polariseringen mellan motståndare och förespråkare i debatten om folkbibliotek på entreprenad är så konsekvent att bergfastheten hos parterna utvecklats till ett tunnelseende som knappast kan sägas gagna biblioteksväsendet. Genom en kritisk diskursanalys av artiklar om privatisering publicerade i tidskriften *Biblioteksbladet* mellan 2004 och 2009 söker Carlsson nysta i utsagornas grunder. Ett flertal diskurser urskiljs i materialet, vilka Carlsson sammanställer i tre primära diskurser som benämns ”privatisering är att lämna det gamla”, ”privatisering är en värdegrundsfråga” och ”som

vanligt gällde det pengar”. Den dominerande diskursen tillskrivs de subjekt som ifrågasätter privatisering. Enligt Carlsson präglas dock samtliga diskurser av ett språkbruk med en tydlig ekonomisk ton där biblioteksanvändare beskrivs som kunder.

Ytterligare ett exempel av en kritisk diskursanalytisk ansats att urskilja folkbiblioteksrelaterade diskurser om driftsform är Terese Danielssons (2012) kandidatuppsats *”Bokpallar i en stormarknad” eller ”Biblioteket i Babel” – vart är vi på väg?* I studien har 19 artiklar från Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Biblioteksbladet och BiS: Bibliotek i samhälle granskats för att besvara hur privatisering av folkbibliotek framställs i debatten, vilka diskurser som kan urskiljas och huruvida en ökad grad av privatisering av folkbibliotek kan anas. I resultatet lyfts särskilt två diskurser fram, vilka av Danielsson benämns ”den värdegrundsbaserade diskursen” och ”den marknadsliberala diskursen”. Dessa diskurser är enligt Danielsson ideologiskt polariserade där den värdegrundsbaserade är emot privatisering och den marknadsliberala är för. Debattörernas språkbruk, framförallt i den marknadsliberala diskursen har – i analogi med Carlsson (2009) – en tydlig marknadsvokabulär med begrepp som kunder, marknaden och individen. Inget definitivt svar ges på frågan om en privatiseringsökning för folkbiblioteken kan siktas i framtiden men kommenteras med att fog finns för detta om de politiska förhållandena fortsätter röra sig mot förstärkt marknadsliberalism.

3.2 Diskursanalytisk forskning om folkbibliotek

Ett exempel på forskning som inte direkt berör folkbiblioteks driftsform utan mer koncentrerar sig på mediala föreställningar om folkbibliotek i stort är biblioteks- och informationsvetaren Åse Hedemarks (2009) avhandling *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. Genom diskursanalys visas här på tänkbara konsekvenser som de dominerande föreställningarna om folkbibliotek i massmedia kan få; vilka diskurser som konserveras och vilka som förändras över tid. Hedemark hävdar att ”den offentliga och mediala bilden av folkbibliotek är viktig för de föreställningar om bibliotek som formas i samhället” (Hedemark, 2009, s. 166). Denna tes torde också gå att översätta till att röra folkbiblioteks driftsform och har därför fungerat som utgångspunkt även för min studie. I avhandlingen granskar Hedemark debatterna, dess aktörer och deras inbördes relationer och identifierar subjektpositioner som intas av författare, biblioteksföreträdare och biblioteksanvändare. Författarna tar upp det största utrymmet och talar utifrån en, som Hedemark kallar det, ”boklig diskurs”, vilken kännetecknas av förespråkande av kvalitetslitteratur och bevarande av traditionella bildningsvärden. Från den politiska vänsterkanten talas i stället utifrån en ”allaktivitetsdiskurs” som accentuerar mellanmännliga möten och att folkbiblioteken bör spela en större roll i utvecklingen av det demokratiska samhället. Medan dessa två diskurser var vanliga på 1970-talet falnar allaktivitetsdiskursen på 1980-talet, enligt Hedemark antagligen beroende på tillbakagången av vänsterinriktade idéer, och en ”informationsförmedlande diskurs” etableras. Denna diskurs karakteriseras av ett förespråkande av folkbibliotekens roll som informationsförmedlare – oavsett medieformat.

Hedemarks (2009) avhandling har tjänat som inspiration i arbetet med min uppsats på flera sätt. Dels har talet om att medias bilder av folkbibliotek är viktiga för hur föreställningar om folkbibliotek formas i samhället använts i min problemformulering. Dels har Hedemarks uppdelning av subjektpositionerna i uttalare och omtalade varit fruktbar även för min strukturering av subjekten för att kunna urskilja maktrelationerna

dem emellan. Dessutom har den analysmodell som Hedemark utvecklat och använt i sin avhandling också använts i min uppsats.

Även avhandlingen *Medborgaren och marknaden: Pedagogisk diskurs för folkbibliotek* bör nämnas under denna rubrik. I denna undersöker Bosse Jonsson (2003) bland annat vilka uppfattningar kommunpolitiker och nämndemän har om folkbibliotekens roll i samhället. Jonsson kan via intervjuer med dessa lokala beslutsfattare urskilja en dominerande ”pedagogisk diskurs” där folkbibliotekens uppdrag anses vara att utbilda användarna till att bli goda samhällsmedborgare. Jonsson kan i sin analys också urskilja språkliga mönster i politikernas vokabulär som karakteriseras av ett marknadsorienterat språkbruk med begrepp som kund, efterfrågan och utbud. Detta sätt att tala om biblioteken och dess användare kommer under nästa rubrik att utvecklas något.

3.3 Kulturpolitisk forskning

Biblioteksforskaren Dorte Skot-Hansen (1999) har studerat den västerländska kulturpolitikens utveckling och hävdar i artikeln ”Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik” att tre kulturpolitiska rationaler kan urskiljas från 1960-talet och framåt. 1960-talets kulturpolitik kännetecknas i artikeln av ett humanistiskt perspektiv med den demokratiska grundtanken att alla medborgare skulle få tillgång till god kultur och bildning. 1970-talet beskrivs som sociologiskt villkorat där kulturen skulle fungera som en språngbräda till frigörelse för marginaliserade samhällsgrupper. Vidare hävdas att 1980-talets kulturpolitik präglades av neokonservatism och neoliberalism, vilka under 1990-talet utvecklades till en instrumentell syn på kulturen. Detta perspektiv baseras på ekonomiska argument där en marknadsvokabulär blir framträdande: under 1990-talet blev kulturstöd till kulturinvesteringar och sponsorstöd skulle ersätta offentliga medel. Marknadiseringen kan också skönjas i betoningen av upplevelse: med ett instrumentellt synsätt blev publiken att benämnas kunder. Skot-Hansen framhåller dock att dessa kategorier inte är låsta till sitt respektive decennium utan överlappar varandra och ingalunda utgör konkreta paradigmskiften.

Biblioteks- och informationsvetaren Jenny Johannisson (2006) har i avhandlingen *Det lokala möter världen* modifierat Skot-Hansens (1999) kulturpolitiska rationaler något. I avhandlingen kallas dessa i stället för argumentationsscheman och eftersom samtliga politiska praktiker enligt Johannisson är instrumentella – ”de syftar till att uppnå mål som ligger bortom den specifika politiska handlingen i sig” (Johannisson, 2006, s. 54) – benämns det argumentationsschema som Skot-Hansen kallar instrumentellt i stället för marknadsorienterat.

I artikeln ”All kulturpolitikk er instrumentell” hävdar biblioteksforskaren Geir Vestheim (2008) att det instrumentella synsättet, i vad han kallar det senmoderna samhället, kan särskiljas i fyra olika led: estetisk och bildande, ekonomisk, social och politisk mobiliserande instrumentalitet. Enligt Vestheim kan den ekonomiska instrumentaliteten härledas till den nyliberalistiska filosofin som hävdar att social och ekonomisk utveckling har sin grund i den globaliserade ekonomins produktion och distribution av symboliska och immateriella varor och tjänster. För att en stat ska kunna stå sig i den globala konkurrensen måste, med detta synsätt, också kulturen bli en del av den globaliserade marknadsekonomin (Vestheim, 2008).

Vestheim (1999) lyfter i en tidigare artikel, ”Ideologi og folkebibliotekpolitikk – eit demokratispørsmål”, fram nämnda instrumentella kultursyn och hävdar att denna letade

sig in på folkbiblioteken under 1990-talet vilket kom att utgöra ett problem för verksamheterna. Enligt Vestheim ställer dessa nya, instrumentella värderingar biblioteket i en problematisk situation då de bland annat riskerar att underminera relationen mellan biblioteksanvändare och bibliotekarie och därmed svika det demokratiska uppdraget. Vestheim ställer det traditionella praktiska handlandet i form av dialog mot det pragmatiska handlandet, som snarare präglas av att producera en vara åt en kund. Skillnaden i dessa förhållningssätt – att handla i en social situation med en medmänniska kontra anammandet av marknadsekonomiska argument i ett instrumentellt handlande – är enligt Vestheim så väsensskilda att det kan beskrivas av ett avhumaniserande i relationen bibliotek/användare. Detta resonemang utgör en klangbotten min studie och eventuellt för hur olika driftsformers effekter kan förstås.

4 Teoretiska utgångspunkter

Under denna rubrik följer en kort presentation av studiens teorival och dess epistemologiska anspråk. Vidare kommer den definition av diskursbegreppet som studien anammat att presenteras och avslutningsvis introduceras diskursteorin. Redan här kan det dock vara lämpligt att förtydliga att diskursanalys alltså inte enbart är ett metodologiskt redskap för textanalys utan en ”teoretisk och metodisk helhet – en paketlösning” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10).

4.1 Epistemologi

Diskursanalys vilar på socialkonstruktivistisk grund. Socialkonstruktivismen medger inte att det finns någon sann eller objektiv kunskap, i stället skapas den förståelse vi har av världen genom språket och i den processen uppstår en kamp mellan vad som betraktas som sant eller falskt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Statsvetarna Göran Bergström och Linda Ekström (2018) betonar diskursanalytikerns avståndstagande gentemot att språket representerar en given verklighet, i stället talar de om att språket erbjuder perspektiv på världen. I och med att objekt och handlingar är meningsbärande och resultat av historisk och kulturell specificitet träder bilden av en diskursiv verklighet fram, något som diskursanalytikern söker dekonstruera och rekonstruera.

Socialkonstruktivism har enligt medie- och kommunikationsvetarna Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) sina rötter i poststrukturalismen men påpekar samtidigt att det inte råder konsensus om dessa ismers beteckningar och att även relationen dem emellan är synnerligen omtvistad. Med Winther Jørgensen och Phillips sätt att se på det ingår den poststrukturella teorin i den socialkonstruktivistiska. Med andra ord är poststrukturalismen en del av den bredare kategorin socialkonstruktivism.

Man kan ta sig an en diskursanalys med olika angreppssätt, exempelvis genom en diskursteoretisk ansats, en diskurspsykologisk dito eller genom att göra en kritisk diskursanalys. För min studie har det diskursteoretiska angreppssättet använts eftersom dess fokus på antagonism och språklig betydelsekamp går väl ihop med studiens syfte och forskningsfrågor (Bergström & Ekström, 2018). Det är också inom diskursteorin som poststrukturalismen har sin renaste form. Detta kommer att vidareutvecklas under rubriken 4.3 *Diskursteorin* men först ska en introduktion av diskursbegreppet och hur dess innehåll kan appliceras på min konkreta studie göras.

4.2 Diskursbegreppet

Ordet *diskurs* rymmer enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) en ”idé om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner” och kan definieras som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (s. 7). Denna inledande definition är vanlig att stöta på i akademiska arbeten som använt sig av diskursanalytiska angreppssätt. Historikern Mats Börjesson och socialvetaren Eva Palmblad (2007) hävdar, för övrigt i analogi med introduktionen till socialkonstruktivism ovan, att betoningen i Winther Jørgensen och Phillips definition bör ligga på ”ett *bestämt* sätt” (s. 13); en diskurs är med andra ord ett ramverk med en uppsättning regler för vad som kan och inte kan sägas eller göras inom ett specifikt fält.

Efter att ha studerat diskursbegreppet i en del metodhandböcker kan jag konstatera att det knappast råder konsensus varken i hur begreppet ska definieras eller hur en diskursanalys ska företas. Exempelvis lyfter Bergström och Ekström (2018) fram diskursanalysens anfader, idéhistorikern och filosofen Michel Foucaults definition av konceptet: ”practices that systematically form the objects of which we speak” (s. 253). Samtidigt hävdar samhällsvetaren Alan Bryman (2018) att Foucaults definition lyder: ”hur en viss uppsättning språkliga kategorier [förhåller] sig till ett objekt och hur vårt sätt att beskriva detta objekt påverkar hur vi förstår och uppfattar det” (s. 640). För min studie inringas begreppet till att utgöra en uppsättning regler inom ett historiskt specifikt ramverk som fastställer vad som kan och inte kan sägas beroende på hur tecknets specifika betydelse för tillfället har fixerats. Det ska poängteras redan här att denna fixering inte är statisk utan högst föränderlig och tillfällig. Jag har också anammat Winther Jørgensen och Phillips (2000) rekommendation att använda diskursbegreppet som ett strategiskt redskap för att göra avgränsningar i studiens empiriska material.

4.3 Diskursteorin

De politiska teoretikerna och statsvetarna Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori har en poststrukturalistisk syn på världen som tar sig uttryck i idén om att verkligheten är diskursivt konstruerad; den materiella verkligheten kan enbart förstås utifrån diskurser, vilka konstrueras via språket (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Laclau och Mouffe ger exemplet om en jordbävning som beroende på inom vilken diskurs den är omtalad kan konstrueras som ett naturfenomen eller ett uttryck för guds vrede (Hedemark, 2009). Maktkamper på den övergripande samhällsnivån är centrala i diskursteorin och Laclau och Mouffe hävdar att den språkliga betydelsekampen kan studeras via diskursanalys för att utreda hur och när tecknen får sin mening. Detta kan göras genom att dessa kontrasteras mot andra tecken och sociala handlingar (Bergström & Ekström, 2018). För min studie definieras *tecken* som en sammansättning av ord, uttryck och innehåll (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Laclau och Mouffe ger inga konkreta analysmodeller utan snarare ett antal begrepp vars teoretiska innebörder kan vägleda i den egna analysen. Den diskursteoretiska begreppsapparaten är tämligen omfattande, varför endast de begrepp som ansetts som relevanta för ge en grundförståelse för teorin presenteras i detta avsnitt. I min konkreta analys har dessa begrepp använts i varierande utsträckning, därför kommer min specifika tillämpning att vidareutvecklas under rubriken 5.3 *Analysmetod*.

Låsta tecken i en diskurs kallas för *moment* vars betydelse fixeras i hur de skiljer sig från andra moment. Denna fixering kallas inom diskursteorin för *artikulation*. Om ett tecken är utsatt för betydelsekamp tillskrivs de benämningen *element*. Diskursen strävar alltid efter att fixera elementens betydelse så att inga andra definitioner är möjliga. I *det diskursiva fältet* ryms de tolkningsmöjligheter och betydelsebetydelsetillskrivningar som inte uppenbarar sig i den specifika diskursen. I detta fält återfinns alltså de betydelser som i framtiden kan ifrågasätta den rådande diskursens struktur (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

En *nodalpunkt* är ett privilegierat tecken runt vilket andra tecken diskursivt organiseras och därigenom får sin betydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Nodalpunkter kan sägas fungera som diskursens nav och är i regel tomma men när de sammanknyts med de omkringliggande tecknen så fixeras betydelsen, i en konkret analys kan dessa urskiljas genom att arbeta med *ekvivalenskedjor* (Bergström & Ekström, 2018). En

nodalpunkt kan också benämnas *flytande signifikant* om olika diskurser söker fylla tecknet med en särskild betydelse. Flytande signifikanter är extra omtvistade av aktörer som söker tillskriva dem den särskilda betydelse som gagnar den egna världsbilden och är därmed intressanta att studera för att urskilja olika diskurser inom en domän (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Objektivitet tillskrivs de sociala praktiker som fixerats i vad som kan sägas och göras (och därmed också vad som inte kan sägas och göras). Denna objektivitet upprätthålls genom *hegemoni*, vilket karakteriseras av att motsättningarna har upphävts och att en *stabilisering*, en samtyckesorganisering råder. Det bör dock påpekas att objektivitetens fixering är högst tillfällig och kan när kampen om betydelse intensifieras inom det diskursiva fältet lösas upp: förändring är en central aspekt inom diskursteorin. Föränderligheten och konflikten som ligger till grund för den kallas för *antagonism*, vilken uppenbaras då ett konkurrensförhållande mellan olika diskurser accentueras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Ett begrepp med hög relevans för min studie är *subjektpositioner*, vilka används för att systematiskt beskriva diskurser med hänsyn till olika aktörers position (Bergström & Ekström, 2018). Diskursanalysens subjektuppfattning bygger på Foucaults tankar om att subjekt skapas i diskurser. Synen på subjektet är därför ingen självständig enhet, utan decentrerat: ”Jaget använder inte längre språket för att uttrycka sig självt; det är snarare språket som talar genom personen” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 21). *Objektet* i min konkreta studie är folkbiblioteks driftsform, det är detta som utsagorna behandlar och som diskurserna kretsar kring. Begreppet *utsaga* bör här förstås som ”en enhet av tecken som är meningsbärande för förståelsen av analysobjektet” (Hedemark, 2009, s. 32). Enligt Hedemark (2009) beskrivs och definieras objekt från olika auktoritativa subjektpositioner som styr vad som kan och inte kan sägas. För att uttala sig i exempelvis en mediedebatt behöver alltså individerna uppnå och inta vissa positioner för att bli hörda. Hedemark delar upp subjektpositionerna i en subjektroll: uttalare i diskursen, och en objektroll: omtalade i diskursen, något även jag anammat för min studie. Enligt Laclau och Mouffes diskursteori är det alltid flera motstridiga diskurser som tävlar om att strukturera det sociala. Detsamma gäller synen på subjektet, vilket de ser som splittrat: ”det positioneras inte bara på *en* plats av *en* diskurs utan på flera olika platser av olika diskurser” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 49).

När diskurser etableras strävar de, som nämnts, efter att fixeras och stabiliseras. Enligt Foucault (1993) manifesteras detta genom olika *utestängningsprocedurer*. Förutom konkreta förbud på samhällsnivån florerar också uppdelningar och förkastanden av andra, antagonistiska diskursers försanttaganden. Foucault jämför dessa stridigheter med motsättningen mellan förnuft och vansinne där den ena sidan söker förstärka den egna föreställningens sanningshalt och riktighet genom att förkasta motståndarargument och att avfärda meningsmotståndarna som okunniga eller rent av dåraktiga.

5 Metodologiska utgångspunkter

I det följande kapitlet beskrivs hur det empiriska materialet har samlats in och de ställningstaganden som gjorts i urvalsprocessen. Vidare presenteras reflektioner över forskarrollen. Avslutningsvis introduceras den analysmodell som använts i bearbetningen av det insamlade källmaterialet.

5.1 Insamlingsmetod, material och urval

Det empiriska materialet består av 31 artiklar (insändare, ledare, reportage och nyhetsartiklar), vilka primärt avhandlar folkbiblioteks driftsform. Dessa texter är publicerade i svensk dagspress, antingen i tryckt form eller digitalt på nyhets sajter, mellan den 19 oktober 2018 och den 26 december 2018. Nedan kommer jag att beskriva hur jag gick till väga när jag samlade in materialet och hur urvalsprocessen fortlöpte.

Eftersom antalet artiklar i ämnet föreföll vara tämligen ringa har en synnerligen enkel och bred söksträng använts för att inte missa relevanta dokument: (bibliotek* OR folkbibliotek*) AND (privatisering* OR entreprenad* OR driftsform* OR ”privat drift”). Nämda sökning har gjorts i databasen Mediearkivet, vilken tillgängliggör all offentligt publicerad press i Norden sedan år 1945. Tidsavgränsning sattes initialt till perioden 2018-11-19 och 2019-04-14, vilka representerar debattens startdatum samt insamlingens dito. Sökningen renderade i 196 träffar varav en del, i och med söksträngens bredd, genast kunde avfärdas som irrelevanta i en första sällningsprocess. Bland annat kunde ett stort antal artikeldubletter gallras.

Vid den första genomläsningen av källmaterialet stod det klart för mig att det har skrivits om folkbiblioteks driftsform i flera debatter inom tidsramen och att de karakteriseras av olika fokus. Bland annat har det i lokalpress skrivits en del om fenomenet när Hällefors kommun i februari 2019 beslutade att överta driften av stadens bibliotek från den privata aktör som drivit verksamheten sedan mitten av 1990-talet. Ett annat exempel är när den nationella biblioteksstrategin offentliggjordes i mars 2019, då en del röster höjdes om att den borde ha innehållit direktiv om driftsformsfrågan, vilken den alltså inte gjorde. För min studie togs härvidlag beslutet att fokusera på den ursprungliga debatten, med start den 19 oktober 2018 fram till dess den avklingar, vilket jag anser att den gör den 26 december 2018. Slutdatumet motiveras med att det efter nämnda datum inte publiceras artiklar som uppfyller studiens första urvalskriterium (se nedan).

I och med denna studies tidsram tillsammans med dess konkreta problemformulering kunde efter sällningsprocessen ett trettioartiklar anses möta följande urvalskriterier:

- handlar primärt om folkbiblioteks driftsform
- är av debatt-, reportage- eller informationskaraktär
- är publicerade i svensk tidningspress eller på svenska nyhetssajter under perioden 2018-10-19 och 2018-12-26

När tidsperiod och övriga urvalskriterier var satta och empirin växte fram gjordes ytterligare, separata sökningar på respektive tidnings webbplatser för att försäkra att

inget relevant material missats i sökningarna i Mediearkivet. Sökprocessen resulterade som nämnts i 31 artiklar, vilka jag anser kan sägas spegla den tidningsdebatt som är föremål för analys. Det ska dock poängteras att debatten även har förts på andra fora än de som avhandlas i denna studie – exempelvis på sociala medier. Den har dessutom i viss mån brett ut sig i kommentarsfält i anslutning till de digitalt publicerade artiklarna. Med hänvisning till att föreliggande studie är en kandidatuppsats och därmed är begränsad i omfång och arbetstid har dessa utsagor inte studerats. De valda artiklarna kommer att presenteras närmare i kapitlet *6 Resultatredovisning och analys*.

5.2 Forskarens roll

Eftersom den här studiens empiri består av publicerade och därmed offentliga dokument har ett mindre batteri av forskningsetiska principer använts. Enligt Vetenskapsrådet (2002) behöver forskare som studerar material från massmedia inte uppfylla det annars brukliga samtyckeskravet. Dock tangeras vissa uppgifter som går att härleda till upphovsrätten, vilken i denna studie har respekterats genom att konsekvent redovisa för texternas ursprung och att upphovspersonerna namnges stringent (Vetenskapsrådet, 2017).

I kvalitativa studier sägs validitet, det vill säga forskningens giltighet, vara svårare att uppnå än i kvantitativa studier. Genom att ge de analytiska påståendena en form av sammanhang som överensstämmer med resultatet kan dock giltigheten bekräftas. Detta förfarande kallar Winther Jørgensen och Phillips (2000) för att ge analysen en *fruktbarhet*, vilket definieras som ”analysramens förklaringskraft, inklusive dess förmåga att frambringa nya förklaringar” (s. 123).

Materialinsamlingen till en diskursanalys kan föra med sig vissa risker för vetenskaplig *bias* om forskaren låter sina egna personliga värderingar och uppfattningar om diskurserna styra hur arbetet fortlöper (Wildemuth & Perryman, 2017). Detta inte minst när urvalet görs. Även Winther Jørgensen och Phillips (2000) poängterar vikten av att undvika alltför medvetna val i urvalet av empirin, de förordar bland annat forskaren att – i möjligaste mån – söka ”ställa sig *främmande* inför materialet” (s. 28). Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är dock detta, hävdar de, inte en lösning på problemet med forskarens roll utan snarare en rekommendation i att reflektera över forskarrollens inledande attityder. Med ett socialkonstruktivistiskt synsätt kan alltså forskaren inte ställa sig utanför diskurserna och objektivt studera dem; forskaren är en del av dessa och intar däri specifika positioner beroende på undersökningsområde. Det krävs därför en form av *själreflexivitet*, en förmåga att reflektera över de egna besluten i arbetsprocessen och vad de kan få för konsekvenser. Som bibliotekariestudent är det naturligtvis ofrånkomligt att jag inte skulle ha åsikter om min framtida arbetsplats, dess uppdrag eller i vems regi verksamheten bör drivas. Dock anser jag att mina personliga åsikter inte har att göra i denna studie och har därmed – så långt det nu är möjligt, bör tilläggas – tryckts undan om de gjort sig påmind i arbetet. Ambitionen med denna uppsats är inte att upptäcka för- och nackdelar med alternativa driftsformer av folkbibliotek, snarare att lyfta fram *hur* det talas om fenomenet i media och vad som gör detta möjligt.

Jag har anammat Bergström och Ekströms (2018) rekommendation att varva analysdelens argumentation med citat ur det empiriska materialet, då detta sägs öka insynen och bidra till transparens och därmed öka forskningens legitimitet.

5.3 Analysmetod

Eftersom Laclau och Mouffes diskursteori inte tillhandahåller några konkreta analysredskap utan främst en behjälplig begreppsapparat har jag inspirerats av Hedemarks (2009) analysmodell från avhandlingen *Det föreställda folkbiblioteket*. Detta anser jag låter sig göras då Hedemarks forskningsfrågor kan sägas tangera mina.

Analysmodellen har främst använts som ett lässchema. I närläsningen och omläsningen av källmaterialet har först utsagorna studerats för att söka urskilja centrala och återkommande ord eller begrepp (i analysen benämns dessa som *tecken*). Nodalpunkter och flytande signifikanter har därigenom urskiljts och ekvivalenskedjor har skapats. Som exempel kan tillämpningen illustreras med tecknet *privat drift*, vilket frekvent artikuleras i debattens utsagor: i och med att andra, närliggande tecken (till exempel *kvalitet* och *innovation*) söker fixera dess betydelse kan *privat drift* klassas som en nodalpunkt, det vill säga ett privilegierat tecken. Dock förefaller denna nodalpunkts innehåll vara särskilt omstritt i debatten där en opposition bland annat definierar privat drift som *misslyckat* och *ogenomtänkt* – därför är denna nodalpunkt enligt diskursteorin att kategorisera som en flytande signifikant. Tecknen *kvalitet/innovation* kontra *misslyckat/ogenomtänkt* kan alltså bindas till *privat drift* genom att separata ekvivalenskedjor skapas för att urskilja hur olika diskurser formas.

I analysen söker jag även förklara debattens inneboende mekanismer med begreppen objektivitet, stabilitet, hegemoni, antagonism och det diskursiva fältet. Dock ska sägas att diskursernas stabilitet inte direkt härrör från studiens primära forskningsfrågor, varför detta enbart kommer att skisseras. Av samma anledning har jag valt att inte dela upp tecknen i moment/element utan fokuserar härvidlag enbart på de språkliga mönster som är urskiljbara i de konstruerade ekvivalenskedjorna.

Efter att de centrala begreppen granskats har fokus lagts på från vilka subjektpositioner debattörerna har sökt definiera objektet – folkbiblioteks driftsform – och därigenom forma debatten. Dessutom har utsagornas eventuella utestängningsprocedurer granskats för att söka dekonstruera möjliga maktförhållanden. När begrepp och innebörd tematiserats har sedan diskurserna kunnat benämnas efter vad som i analysen framkommit som karakteriserande för desamma. Analysförfarandet kan sammanfattas i följande fyra steg:

1. **Utsagor:** hur definieras folkbiblioteks driftsform? Vilka av debattens utsagor kan användas i analysen?
2. **Begrepp:** hur definieras utsagornas centrala begrepp?
3. **Subjektpositioner:** vilka subjektpositioner kommer till uttryck? Vilka roller – uttalare och omtalade – intar olika positioner i relation till varandra?
4. **Diskurser:** vilka diskurser ger debatten uttryck för?

Det ska dock poängteras att denna struktur ingalunda är linjär utan iterativa ansatser har ständigt behövt göras för att kunna få en helhetsbild av diskurserna. Presentationen av resultat och analys kommer därför inte vara strukturerad i ovanstående steg utan i stället följa i den ordning som forskningsfrågorna ställdes.

6 Resultatredovisning och analys

I detta kapitel kommer inledningsvis en summering av den debatt som legat till grund för analysen att presenteras. Vidare introduceras de diskurser som analysen kunnat urskilja och därefter följer en analys av subjektpositionerna. För att ge en bild av det medielandskap som hårbärgerat den analyserade debatten kommer jag dock först presentera antalet artiklar som finns representerade i källmaterialet tillsammans med respektive tidning eller nyhetssajt som har publicerat texterna.

Tabell 1. Antalet analyserade artiklar och de tidningar/nyhetssajter som publicerat dem.

Tidning/nyhetssajt	Antal artiklar
Dagens Nyheter	10 (art. 4, 5, 7, 8, 9, 16, 18, 20, 24 & 27)
Aftonbladet	3 (art. 29, 30 & 31)
Dagens Samhälle	3 (art. 21, 22 & 23)
Dala-Demokraten	3 (art. 11, 12 & 19)
Expressen	2 (art. 2 & 17)
Mitt i Stockholm	2 (art. 14 & 28)
SVT Nyheter	2 (art. 25 & 26)
Arbetet	1 (art. 13)
Biblioteksbladet	1 (art. 15)
Dalarnas Tidningar	1 (art. 6)
Göteborgs-Posten	1 (art. 3)
Svenska Dagbladet	1 (art. 1)
Östersunds-Posten	1 (art. 10)

I den löpande texten kommer källorna att presenteras med författarens efternamn följt av artikelns av mig tilldelade nummer. Under käll- och litteraturförteckningen återfinns en komplett referenslista av det empiriska materialet.

6.1 Summering av debatten

I en intervju i Dagens Nyheter den 19 oktober säger sig det då ny tillträdde kulturborgarrådet⁴ i Stockholm, Jonas Naddebo (C), vilja se över möjligheten att låta privata aktörer ta över driften av vissa kommunala stadsdelsbibliotek i huvudstaden (Frithiof, art. 4). Naddebo hade vid tiden för sitt uttalande varit kulturborgarråd i mindre än en vecka; kommunalvalet i Stockholm 2018 resulterade i en blågrön politisk majoritet i Stadshuset för Moderaterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna (Stockholms stad, 2019). I denna koalition finns det dock ”inga förslag att privatisera några av stadens bibliotek” (Frithiof & Canoilas, art. 5) vilket gör att Centerpartiet och Naddebo tvingas till en dementi. Innan dess har uttalandet dock redan rört upp känslor hos oppositionspolitiker och kulturjournalister, vilka kommer att fortsätta att artikuleras även efter dementin (se Bjuggren, art. 2; Boström, art. 3; Gustafsson, art. 6; Ismail, art. 10; Klenell, art. 13; Redar & Bjuggren, art. 22, Redar et al., art. 23; Ritzén, art. 24; Svensson, art. 29; Wahlin, art. 31).

Vidare ger sig författare och bibliotekarier in i debatten med ambitionen att visa privatiseringarnas negativa inverkan på folkbiblioteksväsendet (se Högberg & Persson, art. 9; Kallenberg, art. 11 & 12; Malm, art. 16; Rottböll & Hjort, art. 25). Naddebo

⁴ Borgarrådstiteln kan jämföras med titeln kommunalråd i andra svenska kommuner (Stockholms stad, 2019)

håller i den fortsatta debatten fast vid dementin att biblioteken inte ska privatiseras och söker i stället få den att handla om visionen att biblioteket ska vara en trygg plats (se Andersson, art. 1; Lefvert, art. 14; Naddebo, art. 17, 18 & 19).

Till privatiseringstankens försvar kommer dock två moderatpolitiker som uttrycker att ”Det är olyckligt att Jonas Noddebo [Sic!] fick dra tillbaka sitt uttalande” (Schröder & Rykatkin, art. 27). Även kulturnämndens ordförande i Nacka kommun, Hans Peters (C), söker stävja oppositionspolitikernas argumentation (se Peters, art. 21).

Den 14 november förs en tredje synvinkel fram i debatten av ordföranden för Svensk biblioteks förening, Johanna Hansson. Här formuleras en pragmatisk ståndpunkt där det viktiga är vad biblioteken verkligen innehåller, inte vilken driftsform det har. Debatten sägs vara ”yrvaken och ytlig” (Hansson, art. 7). Även detta perspektiv kritiseras dock: Christer Hermansson, kulturchef i Strängnäs kommun, kallar Hanssons uttalande för ”häpnadsväckande infantilt” (Hermansson, art. 8) och ironiserar över att Svensk biblioteks förening kanske borde lägga ut sin verksamhet på entreprenad. Redan här börjar debatten dock klinga av men fortsätter ändå med enstaka inlägg innan det sista publiceras den 26 december.

6.2 Diskurser

Mina två första forskningsfrågor löd: *vilka diskurser kring folkbibliotek och dess driftsform framträder i debatten? samt hur framställs offentlig respektive privat drift av folkbibliotek i diskurserna?* Detta kommer att besvaras i följande avsnitt.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) ser, som nämnts, diskursbegreppet som ett analytiskt koncept som ”forskare lägger över verkligheten för att skapa en ram för sin undersökning” (s. 137). De diskursiva avgränsningar som görs är alltså strategiska för den konkreta undersökningens syfte. I min studie, där kollisionen mellan de privatiseringspositiva och de privatiseringsnegativa utsagornas artikuleringar är så framträdande, kunde det efter noggranna genomläsningar urskiljas främst två övergripande diskurser som kämpar om att tillskriva folkbiblioteks driftsform mening. Dessa diskurser kommer att presenteras var för sig men de kommer även att jämföras fortlöpande under analysen. Diskurserna har för tydlighetens skull fått följande benämningar:

- *den privatiseringspositiva diskursen*
- *den privatiseringsnegativa diskursen*

Redan här kan jag informera om att den privatiseringspositiva diskursen i det empiriska materialet uttrycks genom blott en handfull uttalande medan den privatiseringsnegativa dito artikuleras av nästan det fyrdubbla antalet. Den privatiseringsnegativa diskursen kan alltså sägas vara den dominerande. Presentationen av analysen kommer därför att vara en smula snedfördelad, detta är helt beroende på materialet och inte att jag velat lyfta fram endera diskursen som sannare eller mer intressant.

Förutom de två nämnda diskurserna har ytterligare en diskurs urskiljts, vilken jag har valt att kalla *den driftsformspragmatiska diskursen*. Även denna kommer att presenteras och analyseras, dock inte i samma utsträckning rent omfångsmässigt som de övriga diskurserna då den med blott ett debattinlägg är klart mindre representerad i det

empiriska materialet. Här finns skäl att opponera mot att denna artikel i sig självt skulle kunna utgöra en diskurs. Detta är jag medveten om men jag vill ändå poängtera dess riktighet med argumentet att debattinlägget i fråga är författat av ordföranden för Sveriges största biblioteksörening. Positionen är således unik rent ställningsmässigt men den är också unik – diskursivt – för min konkreta studie. Denna positionering kommer att utvecklas vidare i analysavsnittet 6.3 *Subjektpositioner*. Genom att dessutom se debattinlägget som en representation av en större diskurs som florerar i bibliotekskretsar, skulle om det inte nämndes och sattes i relation till övriga diskurser eventuellt ses som suspekt. Vidare anser jag att den driftsformspragmatiska diskursen – och även mitt användande av diskursbegreppet som bland annat ett avgränsande analysredskap – binder samman och tillåter en tydligare presentation över de dekonstruerade diskurserna. Med detta för handen är alltså den driftsformspragmatiska diskursen, åtminstone i min studie, att betrakta som just en diskurs.

6.2.1 Den privatiseringspositiva diskursen

I den privatiseringspositiva diskursen utgör *privat drift* en nodalpunkt, ett privilegierat tecken kring vilket andra tecken organiserar diskursen genom att söka fixera dess betydelse. Nodalpunkten är också i den övergripande diskursen en flytande signifikant eftersom man samtidigt i den privatiseringsnegativa diskursen söker fylla det med ett annat innehåll.

Uttalare i den privatiseringspositiva diskursen artikulerar i sina utsagor hur en upphandling av folkbiblioteken kommer att leda till ”ökad kvalitet och innovation inom biblioteksvärlden” (Schröder & Rykatkin, art. 27). Tecknen *kvalitet* och *innovation* kan i denna utsaga sägas utgöra ekvivalenskedja till nodalpunkten – de fyller den med specifik betydelse. Övriga tecken som söker definiera folkbiblioteks privata drift i denna diskurs är *mer kultur, förnyelse/nytänkande, utveckling, kreativitet* och *resultat*. Just tecknet resultat kan sägas prägla diskursen, flera av utsagorna ger uttryck för att goda resultat tidigare har kommit från att folkbibliotek gått från offentlig till privat drift:

Men om vi är överens om målet, att utveckla våra bibliotek, tycker jag vi ska lyfta även på den här stenen. Jag tycker det är spännande. Det finns andra kommuner som gjort detta med ganska gott resultat. (Naddebo i Frithiof, art. 4)

Efter detta citat utvecklar DN-journalisten Felicia Frithiof talet om dessa ”andra kommuner” med att en biblioteksfilial i Pajala drivs av en ideell förening, att Hällefors och Nacka är de enda svenska kommunerna som lagt ut hela sin biblioteksdrift på entreprenad och att Täby kommun överväger att göra det. Från Frithiofs sida tycks detta enbart vara ett konstaterande av att driftsformen faktiskt existerar i en folkbibliotekskontext, det framkommer åtminstone inte i texten huruvida det är specifikt dessa verksamheter som Naddebo åsyftar. Magdalena Schröder, ordförande för Moderata ungdomsförbundet i Stockholm, och Oliver Rykatkin, moderat förste vice ordförande för kulturnämnden i Nacka kommun, hävdar också driftsformens goda resultat och hänvisar till exemplet Nacka:

I Nacka har kommunen haft privata bibliotek i över tio år och betygen har aldrig varit högre. Valdeltagandet har inte heller aldrig varit högre. Fler kommuner borde följa Nackas exempel och låta andra aktörer vara med och utveckla biblioteken. (Schröder & Rykatkin, art. 27)

Hans Peters, centerpartistisk ordförande för kulturnämnden i Nacka kommun, försvarar även han driftsformens resultatmässiga inverkan på folkbiblioteken i Nacka efter upphandlingen 2011-2012:

Resultatet blev fortsatt nöjda låntagare och besökare. [...] Jag minns hur debatten gick för några år sedan när Nacka beslutade om upphandling. Biblioteken skulle förvandlas till billiga bokhandlar som bara tillhandahöll pocketböcker, demokratin skulle upphöra, folk skulle sluta låna böcker, kvalitetslitteraturen skulle tas bort från hyllorna och så vidare. Det var ingen hejd på hur dåligt allt skulle bli. Företrädare för Socialdemokraterna var de som skrek högst. Ingen av deras domedagsprofetior har infriats. [...] Dieselvekstadens är fortfarande ett av Nackas mest populära bibliotek. (Peters, art. 21)

Här kan noteras att Peters lägger till tecknen *fortsatt* och *fortfarande* i utsagens jämförelse mellan offentlig kontra privat drift. Han lyfter alltså inte fram att resultatet i privat drift blivit bättre, som i exempelvis artikel 27, utan konstaterar snarare att ingen skillnad kan skönjas – ett status quo? Detta resonemang är intressant då Peters säger att ”upphandlingarna inte gjorts för att spara pengar utan för att stimulera utveckling och nytänkande” (Peters, art. 21).

Eftersom tecknet *driftsform* i debatten utgörs av antingen *privat* eller *offentlig* – de har med andra ord ett binärt förhållande; de är sina motsatser – kan man genom att studera vad som sägs om det ena också urskilja vad som kan sägas tillskriva det andra betydelse. Med detta resonemang kan utsagorna om att folkbibliotek i privat regi skulle vara ”mer kreativt” och generera ”mer kultur” (Naddebo i Frithiof, art. 4), leda till ”ökad kvalitet och innovation” (Schröder & Rykatkin, art. 27) samt ”stimulera utveckling och nytänkande” (Peters, art. 21) också säga något om diskursens definition av de offentligt drivna folkbiblioteken. En tolkning av detta – om än en smula djärv – skulle kunna vara att man i den privatiseringspositiva diskursen inte anser folkbibliotek i offentlig regi tillräckligt kreativa eller att de inte genererar tillräckligt med kultur. Med samma tankegång skulle det också kunna hävdas att kvaliteten hos dessa folkbibliotek inte är tillräckligt god och att de inte utvecklas tillräckligt eftersom tänkesätten inom verksamheten karakteriseras av slentrian och eventuellt saknar den uppfinningsrikedom som privata aktörer kan bidra med.

Efter Centerpartiets dementi utvecklar Jonas Naddebo sin syn på driftsformsfrågan i en intervju i Aftonbladet. På journalisten Olof Svenssons fråga om han är för en privatisering av biblioteken blir svaret: ”Som centerpartist vill jag det men som borgarråd står jag bakom den gemensamma politiken som vi arbetar fram tillsammans” (Naddebo i Svensson, art. 29). Denna utsaga är möjligen en bidragande orsak till att debatten fortsätter ytterligare ett par månader – ”pudeln” kan inte sägas vara komplett – Naddebo vill fortfarande privatisera biblioteken, det är blott stödet för tanken som saknas i det politiska koalitionsstyret. I den fortsatta debatten kan dock privatiseringsfrågan hos Naddebo karakteriseras nästan som att den vore tabubelagd:

Han verkar inte heller så intresserad av att fördjupa sig i poängerna med privatiserade bibliotek. "Ska vi inte blicka framåt?", inflikar pressekreteraren Vendela Rundberg när frågan kommer upp. (Andersson, art. 1)

Det Naddebo framgent i debatten artikulerar är alltså det politiska samarbetets ståndpunkt i frågan – Stockholms bibliotek ska inte privatiseras – och söker i fortsättningen inte heller fylla nodalpunkten *privat drift* med betydelse.

Den privatiseringspositiva diskursen kan sammanfattas med att den har en inneboende ambition att fylla nodalpunkten *privat drift* med ett positivt innehåll där ledorden är innovation, kvalitet och resultat. De folkbibliotek som redan drivs av privata aktörer lyfts fram som resultatmässigt goda och det hävdas att om fler biblioteksverksamheter

skulle upplåtas till privat drift så skulle det leda till mer kreativitet och mer kultur. Dock vidareutvecklas det inte i utsagorna hur detta skulle gå till rent verksamhetspraktiskt.

6.2.2 Den privatiseringsnegativa diskursen

Även i den privatiseringsnegativa diskursen utgör *privat drift* en nodalpunkt runt vilket andra närliggande tecken söker fylla med innehåll för att diskursivt fixera dess betydelse. I och med den språkliga maktkampen mellan de båda diskurserna är *privat drift* att betrakta som en flytande signifikant. I den privatiseringsnegativa diskursen kan ekvivalenskedjor bland annat innehållande tecken som *misslyckat*, *ogenomtänkt*, *urholkar kärnuppdraget*, *hot mot demokratin* och *kommersialisering* sammanlänkas, vilka alltså tillskriver nodalpunkten *privat drift* diskursens särskilda innehåll (se Kallenberg, art. 11; Redar & Bjuggren, art. 22; Rottböll & Hjort, art. 25; Sundgren, art. 28). Genom att härleda att en privatisering av folkbiblioteken vore något i högsta grad negativt fylls den andra nodalpunkten, *offentlig drift*, med positivt laddade tecken som *demokrati*, *fri åsiktsbildning*, *kunskapsförmedling*, *folkbildande uppdrag* och *samarbete*. Dessa kan också sägas vara de tecken som formar diskursen. I bibliotekslagens ändamålsparagraf står att läsa: ”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning” (Bibliotekslag, SFS 2013:801, § 2). Denna lagtext tycks ligga till grund för en stor del av utsagorna i den privatiseringsnegativa diskursen. Ibland men inte alltid refereras det till paragrafen ordagrant (se Malm, art. 16; Redar & Bjuggren, art. 22; Rottböll & Hjort, art. 25). Dessa utsagor definierar folkbiblioteken och dess offentliga drift främst med tecknet *demokrati*. Uttalarna hävdar att eftersom verksamheten är finansierad gemensamt via skattsedeln så bör den också drivas i offentlig regi – för demokratin skull. Folkbiblioteken ges till och med epitetet ”Våra sista demokratiska vardagsrum” (Kallenberg, art. 11).

I den privatiseringsnegativa diskursen artikuleras att en privatisering av folkbiblioteken hotar att rasera ”det stadiga bygge som folkbibliotekssystemet utgör” (Kallenberg, art. 11) och som ”i värsta fall hotar att nedmontera demokratin” (Rottböll & Hjort, art. 25). Även socialdemokraterna Lawen Redar och Emilia Bjuggren hänvisar till bibliotekslagens ändamålsparagraf: ”Särintressen som vinstmaximering och snedvridna incitamentsstrukturer leder till en urholkning av institutionernas kärnuppdrag. Låt det överordnade ändamålet med våra allmänna bibliotek fortsatt vara demokratin” (Redar & Bjuggren, art. 22).

Som en förgrening av demokratiaspekten återfinns ett av det oftast återkommande tecknen i den privatiseringsnegativa diskursen: *samarbete*. Tecknet fyller nodalpunkten *offentlig drift* med betydelse samtidigt som det i utsagorna artikuleras att samarbetet mellan biblioteken skulle upphöra om entreprenader drev verksamheterna – det definierar alltså på samma gång nodalpunkten *privat drift* som något där samarbete inte är möjligt:

Det som bekymrar mest med Naddebos funderingar är dock de risker en privatisering skulle utgöra för det unika, organiska och vittförgrenade samarbetet i Bibliotekssverige där landets folkbibliotek, universitetsbibliotek, skolbibliotek och specialbibliotek hänger samman i ett ytterst komplicerat nät. (Persson, art. 20)

Resonemanget kring detta samarbete utvecklas här av Biblioteksbladets chefredaktör Annika Persson som hävdar att man i det privata näringslivet inte delger konkurrenterna sina idéer och strategier, något som däremot *Bibliotekssverige* gör. Samarbetet sträcker

sig enligt Persson också till delningen av bibliotekens bestånd inom och mellan kommuner, något som även Per Sundgren, tidigare kulturborgarråd i Stockholm för Vänsterpartiet, poängterar:

Den oerhörda styrkan i folkbiblioteken är att de ingår i ett nationellt system. Med ditt lånekort kan du gå in på vilket folkbibliotek som helst och du har tillgång till, inte bara böckerna i det biblioteket, utan alla böcker i hela vårt bibliotekssystem. En privatisering är första steget mot att slå sönder detta fantastiska och väl fungerande system. (Sundgren, art. 28)

Denna konsensus kring samarbetets omistlighet artikuleras ytterligare i flera av utsagorna i den privatiseringsnegativa diskursen (se Gustafsson, art. 6; Högberg & Persson, art. 9; Kallenberg, art. 11 & 12; Malm, art. 16; Redar et al., art. 23).

Ett antal utsagor tillstår att privatiseringar av folkbibliotek har gjorts men att resultaten ingalunda är så goda som förespråkarna i den privatiseringspositiva diskursen påstår, snarare tvärtom:

Det finns inte några exempel på folkbibliotek som prövat privatisering och lyckats med att utveckla bibliotekens uppdrag och arbete gentemot medborgarna. [...] Ett antal exempel vittnar om att det inte finns ekonomi i att privatisera bibliotek. Försöken att privatisera Åre biblioteken prövades men fungerade inte och avslutades. Det finns folkbiblioteksfilialer som är nedlagda men där privata initiativ tillåtits ta över och de verkar få härja och göra som de vill. De redovisar inte hur de sköter registrering och utlåningsstatistiken, hur de tillgängliggör litteraturen, hur de utför gallringar eller hur samlingarna sköts och prioriteras. De verkar sakna behov av att följa bibliotekslagen och redovisa hur de sköter sitt uppdrag. (Rottböll & Hjort, art. 25)

Om man i den privatiseringspositiva diskursen lyfter fram exemplet Nacka som ett resultatmässigt gott belägg för privat drift av folkbibliotek artikuleras ett diametralt motsatt förhållande till det i den privatiseringsnegativa diskursens utsagor. Sveriges Författarförbunds Grethe Rottböll och Madeleine Hjort hävdar till och med att Nacka kommuns bibliotek ”bryter [...] mot principen om tillgänglighet” (Rottböll & Hjort, art. 25), dock utan att specificera ytterligare. Enligt SVT-journalisten Hampus Rundberg kan man i utvärderingen som Nacka kommun gjort av de privat drivna biblioteken se ”en ökning av öppettider men inga övriga märkbara skillnader i form av kundnöjdhet eller kostnader” (Rundberg, art. 26). Även författaren Lena Kallenberg verkar hänvisa till denna utvärdering när hon påpekar: ”Redan nu, med hälften av kommunens filialer på entreprenad, haltar kvalitén betänkligt” (Kallenberg, art. 11). Kallenberg utvecklar detta resonemang något i en annan artikel:

[Utvärderingen] kan nämligen inte peka ut några fördelar med privatiseringen av verksamheten. Tvärtom. Jämför man biblioteksverksamheten i Nacka med bibliotekslagens paragrafer haltar den minst sagt betänkligt. Det gäller läsfrämjande, tillgång till litteratur, böcker på andra språk än svenska fjärrlån. (Kallenberg, art. 12)

Efter citatet hävdar Kallenberg (art. 12) att biblioteksprivatiseringar handlar om principer och inte om att värna verksamheternas bästa. Även Aftonbladets ledarskribent Daniel Swedin tolkar Jonas Naddebos öppnande för privatiserade bibliotek som strikt ideologiskt:

Nyliberaler flämtar förstås av upphetsning, men är detta stora samhällsproblem som är viktiga att åtgärda? Nej, det är ideologiskt moraliserande från en tokhöger som gått vilse i perifera symbolfrågor. Sådant råder det ingen brist på i ett Sverige där marknadsfundamentalismen styrt i 30 år. (Swedin, art. 30)

Även i en utsaga av socialdemokraterna Lawen Redar, Emilia Bjuggren och Khashyar Faramanbar lyfts den borgerliga majoritetens intresse av att privatisera biblioteken där motivet ”ideologi går före invånarnas behov” (Redar et al., art. 23) artikuleras.

Värt att notera är att beroende på vem Jonas Naddebo adresserar från sin position i den privatiseringspositiva diskursen skiftar laddningen i tillskrivningen av vissa tecken. Till bibliotekarien Li Malm hävdar Naddebo i pragmatisk anda att ”privatisering har självklart inget egenvärde [...] vi har i alla kommunala verksamheter som drivs av andra aktörer haft fokus på kvalitet snarare än driftsform” (Naddebo, art. 18). Dessutom tillstår Naddebo att han i sitt fortsatta arbete kommer att ”fördjupa [sina] kunskaper om bibliotekens verksamheter” (Naddebo, art. 18). I replik till författaren Lena Kallenberg fortsätter Naddebo artikulera att privatisering inte har något egenvärde men lyfter samtidigt fram begreppet ideologi som relevant i sammanhanget:

Jag tror Lena Kallenberg, som ironiskt nog inte bemödat sig ta reda på vad jag heter, misstar ideologiska skillnader för okunskap. Självklart finns de ideologiska skillnader särskilt när det kommer till synen på offentlig och privat finansiering, men det betyder inte att ambitionen i kulturpolitiken blir lägre. (Naddebo, art. 19)

Som nämnts återfinns utsagor i den privatiseringsnegativa diskursen som artikulera att det inte finns pengar att hämta i att driva folkbibliotek (se Rottböll & Hjort, art. 25). Claes Wahlin, kulturskribent på Aftonbladet, frågar retoriskt ”varför inga privata aktörer (som det heter) ännu inte grundat en rad sådana institutioner. Kanske vinstvarningar redan innan man (som det heter) startat upp” (Wahlin, art. 31). Samtidigt artikuleras en oro i den privatiseringsnegativa diskursen att privata aktörer kommer att prioritera inköp av toppliteböcker som genom frekventa utlån kommer generera bonusar till entreprenadföretaget (se Malm, art. 16). Även Redar et al. hävdar att ”Nackabornas gemensamma skattemedel idag lämnar verksamheten för bolagsvinst” (Redar, et al., art. 23). Det finns med andra ord vissa motsägelser i diskursen när det hävdas att det inte går att profitera på att driva folkbibliotek samtidigt som det talas om bolagsvinst. Konsekvent genom diskursen tycks dock den primära farhågan vara att privatiseringar kommer att öppna upp för att biblioteken börjar ta betalt för sina tjänster (se Ismail, art. 10; Persson, art. 20).

Det finns också delar av den privatiseringsnegativa diskursen som verkar tänga utsagor i den privatiseringspositiva diskursen. Ett slags samsyn tycks råda i att biblioteken är i behov av utveckling och ökad kreativitet, dock avfärdas att privat drift skulle vara en lösning. Utsagor i den privatiseringsnegativa diskursen gör i stället gällande att kommunala politiker borde ta sitt ansvar och ekonomiskt satsa mer på de befintliga biblioteksverksamheterna (se Klenell, art. 13; Rottböll & Hjort, art. 25).

Sammanfattningsvis kan den privatiseringsnegativa diskursen sägas dominera debatten, både kvantitativt i antalet utsagor och på det sätt som dess uttalares argumentation tystar den privatiseringspositiva diskursens uttalar. I diskursen betonas främst hur folkbibliotekens demokratiska uppdrag är kopplat till dess offentliga drift. Det hävdas att om privata aktörer skulle beredas utrymme att driva biblioteksverksamheterna så skulle den demokratiska funktionen undermineras och samarbetet mellan biblioteken skulle bli lidande. De goda resultat som den privatiseringspositiva diskursen påstår kommit ur folkbibliotek i privat regi slås i den privatiseringsnegativa diskursen ned, konsekvent hävdas motsatsen: privata aktörers profitintresse går inte ihop med det folkbildande uppdraget.

6.2.3 Den driftsformspragmatiska diskursen

Ytterligare en diskurs – den driftsformspragmatiska diskursen – kan urskiljas i debatten. Denna diskurs är dock avsevärt mindre, rent kvantitativt, än tidigare presenterade diskurser. I den driftsformspragmatiska diskursen framhålls vad folkbiblioteket faktiskt innehåller som överordnat vilka som driver verksamheten, därför söks heller inte de flytande signifikanterna *privat drift* eller *offentlig drift* att fyllas med något särskild betydelse såsom i de övriga diskurserna. Här fylls i stället nodalpunkten *folkbibliotek* med definierande tecken såsom *tidlöst, kraft för förändring, livsavgörande, möjligheter* och *potential*.

Den driftsformspragmatiska diskursen formas explicit av ordföranden för Svensk biblioteksförning, Johanna Hansson, som hävdar att ”debatten om ’privata’ bibliotek är yrvaken och ytlig” (Hansson, art. 7). Här poängteras att folkbibliotekens driftsform inte borde vara i fokus utan större vikt borde läggas vid att det finns en god offentligt finansierad verksamhet. Även denna ståndpunkt kritiseras av uttalare i den privatiseringsnegativa diskursen. Strängnäs kommuns kulturchef, Christer Hermansson, kallar uttalandet för ”häpnadsväckande infantilt” (Hermansson, art. 8) och ironiserar över att Svensk biblioteksförning kanske borde lägga ut sin verksamhet på entreprenad. Också biblioteksförningen BiS: Bibliotek i Samhället artikulerar i en utsaga att denna pragmatism snarare går privatiseringsförespråkarnas – det vill säga de borgerliga politikernas – ärenden än skyddar folkbiblioteksväsendet såsom de anser att den borde skyddas (se Högberg & Persson, art. 9).

Sammanfattningsvis kan den driftsformspragmatiska diskursen sägas söka etablera sig i debatten genom att tillskriva sig rollen som förnuftets röst där talet om driftsform anses vara ytligt och att övriga debattörers ideologiska skyggglappar gör att de inte ser till folkbibliotekens bästa. Även utsagor i de övriga diskurserna söker slå mynt av att motståndarsidan hänger sig till ideologi snarare än bibliotekens väl och ve, dock med den inneboende argumentationen att verksamheterna drivs bäst i antingen offentlig eller privat regi. Emellertid är det enbart Hanssons (art. 7) inlägg som artikulerar denna ståndpunkt utan att explicit ta ställning för eller emot privat drift.

6.2.4 Diskursiva strider om privat drift – en sammanfattning

Då de privatiseringspositiva och privatiseringsnegativa diskurserna strider om att få fylla främst nodalpunkten *privat drift* med innebörd är förhållandet dem emellan att karakterisera som antagonistiskt. *Privat drift* blir därmed en flytande signifikant som är särskilt omstridd av diskursernas respektive uttalare. Med ambitionen att etablera sig som den dominerande diskursen söker alltså diskurserna förklara verkligheten från sitt specifika håll och speciellt med vad privat drift kan tänkas vara. Den privatiseringspositiva diskursen hävdar driftsformens möjlighet att utveckla biblioteksverksamheterna genom att göra dem mer innovativa, stimulera nytänkande och få in mer kultur på biblioteken. Den privatiseringsnegativa diskursen å sin sida hävdar att privat drift av folkbibliotek är dömt att misslyckas då det inte finns någon ekonomisk vinning att göra och att när driftsformen provats så har det misslyckats till följd av bland annat bristande redovisning av hur uppdraget sköts. Privat drift leder också enligt kritikerna till att samarbetet mellan biblioteken luckras upp.

I den privatiseringsnegativa diskursen hävdas också att privata aktörers vinstintresse rimmar illa med bibliotekslagens ord om att folkbiblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri

åsiktsbildning. Slutsatsen som dras är att privatisering av folkbiblioteken därmed hotar nedmontera demokratin om kulturen skulle hanteras och ägas av några få.

Den dominerande privatiseringsnegativa diskursen ansluter dock till vissa resonemang som artikuleras i den privatiseringspositiva diskursen, exempelvis att folkbiblioteken borde tillåtas utvecklas och vara mer kreativa. Här är det dock inte fråga om att det ska genomföras av privata initiativ utan att politiker borde satsa mer på den befintliga verksamheten. Att det finns en god offentligt finansierad verksamhet är också det primära för den driftsformspragmatiska diskursen. Denna diskurs förhåller sig dock neutral till vem eller vilka som driver verksamheten, det är att dess innehåll och förmåga att göra skillnad för människor i deras vardag som borde stå i fokus. Detta berörs också i den privatiseringspositiva diskursen men då i anslutning till att privat drift är det som förutsätter detta.

För att skissera en bild över hur diskurserna formas i debatten kan den diskursteoretiska begreppsapparaten vara till hjälp. En tolkning av den domän som folkbiblioteks driftsform kan tänkas tillhöra är att det råder ett slags diskursiv objektivitet – en stabilisering – kring frågan: en åtminstone relativ samsyn råder. Det kan vara därför som kollisionen blir så märkbar när det från det diskursiva fältet artikuleras en privatiseringspositiv diskurs som söker fylla *privat drift* kontra *offentlig drift* med annat innehåll och definieras med andra värdemässiga laddningar än den gängse strukturens. Den privatiseringsnegativa diskursen söker därför täppa till de luckor som den privatiseringspositiva diskursen skapar i utsagorna. Detta görs bland annat genom att använda sig av utestängningsprocedurer för att avfärda den antagonistiska diskursens utsagor såsom orimliga. Detta verkar den också lyckas med: den privatiseringsnegativa diskursen uppvisar en dominans som i blott något undantag kritiserats och den i sammanhanget relativa objektiviteten blir till synes fixerad igen.

6.3 Subjektpositioner

Min tredje forskningsfråga löd: *vilka subjektpositioner framträder i utsagorna?* Detta kommer att besvaras i följande avsnitt.

Som tidigare nämnts görs i detta kapitel en distinktion mellan subjektpositionernas roller – uttalare och omtalade – i enlighet med Hedemarks (2009) analysmodell. Uttalare i diskursen intar en subjektroll och kan påverka den genom att producera utsagor som äger tolkningsföreträde i debatten. Omtalade är de som explicit adresseras och tillskrivs en objektroll, vilket därigenom kan säga något om hur diskurserna producerar kunskap om olika objekt.

Enligt Foucault (1993) attribueras vissa subjektpositioner diskursivt lägre status som talare och därmed har inte alla samma möjlighet till ”inträde i spelet” (s. 26) – en individ måste alltså uppfylla vissa krav för att kunna fylla diskursen med betydelse. Detta är enligt Foucault ytterst en fråga om makt. Utsagorna i mitt empiriska material från debatten om folkbiblioteks driftsform kan därmed sägas visa vilka som äger möjligheten att forma diskurserna och föreställningarna om hur exempelvis privat drift av folkbibliotek ska förstås. Dessa utsagor tolkas och bemöts alltså också beroende på vilken subjektposition debattörerna talar utifrån.

I debatten är det främst kulturarbetare (kulturjournalister och författare) som tar upp det största utrymmet dock tätt följda, rent kvantitativt, av politiker från ett traditionellt sett

vänsterideologiskt håll (socialdemokrater och vänsterpartister). Kulturarbetarna och vänsterpolitikerna talar utifrån den privatiseringsnegativa diskursen och eftersom dessa positioner tar upp störst utrymme har de även – i enlighet med Hedemark (2009) – mest inflytande och kan därmed sägas ha de dominerande subjektpositionerna i diskursen. Utrymme i debatten ges också till biblioteksföreträdare, vilka förvisso också är ett slags kulturarbetare men för att tydliggöra de skilda positionerna ingår de inte i den kategorin.

I den privatiseringsnegativa diskursen tillskrivs den subjektposition som kulturarbetare talar utifrån egenskaper som att vara i nära samarbete med folkbiblioteken. Detta används för att stärka argumentationen för att biblioteken ska förbli offentligt drivna; tolkningsföreträdet ger kulturarbetarna möjlighet att forma diskursen bland annat genom att definiera de flytande signifikanterna *privat drift* och *offentlig drift*. Utifrån positionen tillskrivs främst författares specifika koppling till folkbiblioteken: ”Vi vill upplysa om att biblioteken grundar sig på en unik demokratisk överenskommelse” (Rottböll & Hjort, art. 25). Denna utsaga artikuleras av Grethe Rottböll, Sveriges Författarförbunds ordförande och Madeleine Hjort, Sveriges Författarförbunds Biblioteksråds ordförande. Titlarna kan sägas inbegripa att de även för en större författargrupperings talan, vilket också framkommer i hur de i utsagorna söker forma diskursen. Den demokratiska överenskommelsen bygger enligt Rottböll och Hjort på följande:

Vi författare, översättare och andra upphovspersoner har i en uppgörelse med staten upplåtit våra rättigheter till den litteratur som biblioteken har i uppdrag att tillhandahålla och tillgängliggöra och i det arbetet stimulera medborgarna att läsa samtida litteratur, klassisk och historisk litteratur. (Rottböll & Hjort, art. 25)

Vidare hävdar Rottböll och Hjort (art. 25) att denna överenskommelse riskerar att rivas upp om privata aktörer tillåts driva folkbiblioteken efter andra intressen än det demokratiska ändamålets.

Utifrån nämnda position och dess tillskrivna betydelse som samarbetspartner till biblioteksväsendet kan också uttalen i den privatiseringspositiva diskursen omtalas nedvärderande och deras utsagor kan fråntas riktighet: ”Jag ställer mig en smula frågande till huruvida Naddebo ens besökt ett bibliotek om han inte vet att civilsamhället och ideella organisationer redan är där” (Klenell, art. 13). Citatets påstående kan sägas hänföra till det som Foucault kallar utestängningsprocedur: kulturjournalisten Johannes Klenell söker från den privilegierade positionen som utgörs av kulturarbetare visa att han besitter något som kulturborgarrådet Jonas Naddebo antas sakna: kunskap om folkbiblioteksverksamhet.

Politikerna i debatten kan sägas positioneras i en klassisk höger-/vänsterskala där ett polariserande synsätt råder i fråga om driftsform. Den privatiseringspositiva diskursen upptas av utsagor som nästan uteslutande är artikulerade av centerpartistiska och moderata politiker vilket i detta sammanhang kan sägas tillhöra högerdelen av det politiska spektrumet. När Naddebo (C) får frågan vilket samarbetsparti (M, L, KD, eller MP) som motsätter sig en privatisering av biblioteken svarar han lakoniskt: ”Det tror jag du kan räkna ut” (Naddebo i Svensson, art. 29). Denna utsaga kan sägas ytterligare befästa de partipolitiska/ideologiska positioneringarna, då Miljöpartiet åtminstone i relation till de övriga partierna i koalitionen befinner sig längre åt vänster på skalan. Från subjektpositioner i den privatiseringsnegativa diskursen söker därmed uttalar att tillskriva dessa högerpolitikens position med pejorativt innehåll, bland annat genom att omtala dem som ”tokhöger” (Swedin, art. 30), ”Ultraliberalerna i Stockholmscentern”

(Ismail, art. 10) och att de genom att anamma ”sin klassiskt borgerliga övertro på privatiseringar i kultursektorn” (Klenell, art. 13) utgör ett hot mot folkbiblioteksidén.

Tonläget är även politiker emellan tämligen uppskruvat, det märks inte minst i Expressens insändarrubrik ”Så ska Centerpartiet slakta vårt kulturliv” (Bjuggren, art. 2), signerad det socialdemokratiska oppositionsborgarrådet i Stockholm, Emilia Bjuggren. I insändarens utsagor definieras det kulturpolitiska läget som en *kulturskymning* och Bjuggren söker fylla motståndarsidans politiker med innehåll genom att definiera deras kulturpolitik som *reaktionär* och samtidigt lyfta fram den egna positionens progressivitet i frågan. Jonas Naddebo, som genomgående i debatten stått för ett behärskat tonläge, ryter i repliken ifrån: ”det finns ingen hejd på S tramsiga kritik om kulturskymning [...] det låter mer som allmän SSU-prosa från Bommersvik” (Naddebo, art. 17). Vidare i debattinlägget adresseras Expressen-läsarna när Naddebo alluderar på Bjuggrens retorik: ”Det är inte en kulturskymning ni skådar. Det är en gryning för Stockholms skattebetalare, hårt arbetande kulturarbetare och de som vill ta del av stadens breda kulturutbud” (Naddebo, art. 17).

I ovanstående citat omtalas *kulturarbetare*, vilka tillskrivs egenskapen *hårt arbetande*, dock framgår det inte vidare vilka, enligt Naddebo, som kan tänkas ingå i denna kategori. Ovan har också nämnts att den subjektposition som kulturarbetare uttalar sig ifrån verkar identifiera sig som samarbetspartner till folkbiblioteken och därmed också kan sägas ha tolkningsföreträde i debatten om folkbiblioteks driftsform. Denna subjektposition återfinns i den privatiseringsnegativa diskursen där den söker ömsom närma sig positioner i den egna diskursen, ömsom fjärma sig från positioner i den antagonistiska diskursen. Exempelvis bibliotekarierollen tillskrivs mening i den privatiseringsnegativa diskursen och då genomgående i positiva ordalag. Bland annat artikuleras yrkesgruppens klokhet och engagemang (Ismail, art. 10) och att de ofta får inta roller utöver det som kan sägas ingå i det ordinarie uppdraget: ”stöd för civilsamhällets kulturliv, även agera socialarbetare för samhällets utstötta, [...] fritidspedagoger för ungdomar på glid [och] informationstjänst för våra äldre” (Klenell, art. 13). I citatet ikläds bibliotekarierna ett slags offerroll där yrkesgruppen sägs lastas med ansvar som ligger utanför det kulturpolitiska området. Klenell hävdar att detta springer ur ”samhällets högergir” i vilken politiker i stället för att satsa på de offentligt drivna biblioteken söker ”frånsäga sig ansvar genom privatiseringar” (Klenell, art. 13).

I den privatiseringsnegativa diskursen återfinns yrkesgruppen bibliotekarier som uttalare i två debattinlägg (se Högberg & Persson, art. 9; Malm, art. 16). Dessa hävdar bland annat att privat drift inte går ihop med det lagfästa folkbildande uppdraget och att samverkan mellan biblioteken blir lidande vid en privatisering. Bibliotekarien Li Malm (art. 16) hänvisar till sin ”erfarenhet av biblioteksutveckling och arbete i en kommun med lika stor del privata som kommunala bibliotek” (Malm, art. 16) och artikulerar genom detta filter av erfarenhet utsagor om privatiseringens negativa verkningar för bibliotekens folkbildningstanke. Folkbildningstankens ändamål definieras som ”att få ett mer demokratiskt jämlikt samhälle, genom att alla medborgare ges möjlighet att ta till sig kunskap” (Malm, art. 16). Dessutom lyfter Malm fram varnande exempel på hur folkbiblioteken i privat regi gjort populära böcker till icke reserverbara exemplar för att därigenom öka utlåningsstatistiken – och därmed ersättningen per utlån – på det egna biblioteket. Detta hävdar Malm hade en negativ inverkan på samarbetet biblioteken emellan. Moderatpolitikerna Schröder och Rykatkin å sin sida förfäktar dock att Malms slutsatser bygger på ”helt felaktiga tolkningar som tyder på okunskap vad en upphandling av biblioteks verksamhet innebär” (Schröder & Rykatkin, art. 27). I den

privatiseringspositiva diskursen och från den subjektposition som moderatpolitikerna talar kan alltså inte Malms påstådda erfarenheter sträcka sig till att inbegripa hur upphandlingar av kommunala verksamheter såsom folkbibliotek går till.

Från biblioteksprofessionens håll kan även den driftsformspragmatiska diskursens främsta uttalare, Johanna Hansson (art. 7) sägas komma. Hansson innehar en unik roll i sammanhanget, nämligen den som ordförande för Svensk biblioteksforening. Denna intresseforening har enligt egen utsago cirka 3300 medlemmar – de flesta bibliotekarier – och säger sig arbeta på sina medlemmars uppdrag ”för att öka kunskapen om bibliotekens uppgifter och funktioner, och för att stärka bibliotekens förutsättningar och möjligheter” (Svensk biblioteksforening, u.å). Hansson kan således sägas uttala sig å foreningens medlemmars vägnar, precis som Rottböll och Hjort (art. 25) kan sägas uttala sig för det författarförbund som de representerar. Hanssons driftsformspragmatiska utsagor är, som nämnts i ett tidigare kapitel, i linje med foreningens beslutade ståndpunkt i frågan. Detta kan eventuellt tolkas som att foreningens medlemmar också sällar sig till den position varifrån Hansson talar i den driftsformspragmatiska diskursen, men andra utsagor i den privatiseringsnegativa diskursen visar dock på motsatsen (se Höglund & Persson, art. 9; Malm, art. 16). Även Annika Persson, chefredaktör för Svensk biblioteksforenings medlemstidning Biblioteksbladet, ger sig själv företräde att uttala sig i bibliotekariernas ställe och skickar med ett råd till Naddebo om tankarna på privatiserade bibliotek skulle återkomma:

Lyssna på professionen om det kliar i fingrarna. För när nästan hela kåren talar med en röst – då beror det oftast inte bara på att de inte är förändringsbenägna. Särskilt inte i en bransch som de senaste tio åren har varit liktydig med förändring. (Persson, art. 20)

Utsagan härstammar från den privatiseringsnegativa diskursen och visar ingalunda på den driftsformspragmatism som Hansson (art. 7) företräder. Den enda gången i debatten en faktisk företrädare för folkbibliotek som drivs i privat regi uttalar sig är i Biblioteksbladet där företaget Axiells verksamhetschef för biblioteken i Nacka Forum, Orminge och Fisksätra, Jenny Poncin, ger sin syn på debatten:

Det är alltid bra att lyfta frågeställningar och svårigheter på ett öppet sätt. Men det finns en stor okunskap om driftformen. Man slänger sig med begrepp och termer som inte stämmer, exempelvis att politikerna frånsäger sig ansvaret. Det här är fortfarande en kommunal verksamhet som finansieras av skattemedel och som politikerna har ytterst ansvar för. (Poncin i Loman, art. 15)

På kritiken om att privat drift av folkbibliotek inte korrelerar med det folkbildande uppdraget kommenteras med följande:

Den politiska debatten får politikerna ta. I upphandlingen trycker man på att biblioteken ska stå för fri åsiktsbildning, öppenhet och för allas rätt till kunskap och kultur. Det är grunden i den verksamhet vi kommer att bedriva. När vi väl tagit över verksamheten så kan vi svara på vad vi gör för prioriteringar. (Poncin i Loman, art. 15)

I den första utsagan ansluter Poncin till den privatiseringspositiva diskursens beskyllningar av att upphandlingen rent tekniskt inte förstås av kritikerna. Den andra utsagan sällar sig till den privatiseringsnegativa diskursens refererande av bibliotekslagens demokratiaspekter, vilka Poncin också hävdar vara grunden i upphandlingen och den framtida verksamheten. Noterbart är att debatten här definieras som politisk och att den därmed bör tas av politiker. En möjlig tolkning av detta kan

vara att utifrån den subjektposition Poncin talar anses inte kulturarbetarnas – eller sina egna? – utsagor vara relevanta för hur folkbiblioteken bör drivas.

En grupp som inte uttalar sig i debatten men som i desto högre grad är omtalade är den allmänhet som folkbiblioteken faktiskt är till för, det vill säga dess användare, faktiska och potentiella. Det är oklart om inlägg av denna gruppering har sållats bort i tidningarnas urvalsprocess eller om de inte sökt göra sig hörda i frågan. Oavsett vilket så skapas inte en sådan subjektposition i diskurserna, vilket ur ett maktperspektiv kan sägas öppna för andra positioner att genom sina tolkningsföreträden tillskriva objektrollen *biblioteksanvändare* med innehåll som passar den egna argumentationen.

Sammanfattningsvis kan kulturarbetare genom sin dominerande subjektposition sägas forma den egna diskursen och därigenom den övergripande debatten. Genom att använda utestängningsprocedurer där de antagonistiska positionernas utsagor avfärdas som orimliga verkar den privatiseringsnegativa diskursen fixeras till den grad att den till slut inte längre kritiserats eller argumenteras emot. Från en vänsterpolitisk position omtalar socialdemokrater och vänsterpartister den högerpolitiska positionens uttalande i nedvärderande ordalag och vice versa. Detta kan sägas ge debatten och de urskiljbara diskurserna och subjektpositionerna tydliga ideologiska drag.

7 Diskussion och slutsatser

I detta kapitel kommer jag att knyta an till studiens syfte och de forskningsfrågor som ställdes i avsnitt 1.2. Utifrån analysen ska jag även söka dra slutsatser och föra en diskussion förankrad i tidigare studier och forskning. Detta kommer att ske sammanflätat. Avslutningsvis blickas framåt och förslag på vidare forskning presenteras.

Syftet med studien har varit att utveckla kunskap om vilka föreställningar om folkbiblioteks driftsform som kommer till uttryck – samt vilka som uttrycker dessa – i svensk mediedebatt, hösten 2018. Detta har teoretiskt och metodologiskt utförts genom diskursanalys och främst med den inriktning som går under benämningen diskursteori. För att uppnå syftet har jag sökt svara på frågorna:

- Vilka diskurser kring folkbiblioteks driftsform framträder i debatten?
- Hur framställs offentlig respektive privat drift av folkbibliotek i diskurserna?
- Vilka subjektpositioner framträder i utsagorna?

I arbetet med analysen stod det tidigt klart att föreställningarna om folkbiblioteks driftsform i debatten uttrycker två tydliga perspektiv: ett förespråkande av folkbibliotek i privat drift och ett ifrågasättande av detsamma. I analogi med Hedemarks (2009) beskrivning av de journalistiska logikerna förenkling och polarisering kan källmaterialet inte sägas vara unikt för hur mediedebatter brukar se ut. I empirin framträder föreställningar om folkbiblioteks driftsform på ett polariserande sätt där den ena sidan hävdar att om verksamhetsdriften övergår från offentlig förvaltning till privata aktörers regi så ges större förutsättningar för biblioteken att drivas mer innovativt och kvalitativt. Denna ståndpunkt – vilken uttalas av centerpartistiska och moderata politiker – är central i den diskurs som jag valt att benämna *den privatiseringspositiva diskursen*. Här sägs folkbiblioteken vara i behov av en förnyelse där mer kultur bör prioriteras för att öka verksamhetens kvalitet. En nyckel för att uppnå detta är i denna diskurs att låta privata aktörer överta biblioteksdriften. Det vidareutvecklas dock inte hur detta skulle låta sig göras rent verksamhetspraktiskt, i stället lyfts Nacka kommuns folkbibliotek i privat drift upp som exempel som visat på goda resultat efter sina upphandlingar.

Å den andra sidan återfinns den diskurs som jag valt att benämna *den privatiseringsnegativa diskursen* – denna diskurs är dominerande i debatten. Kulturarbetare (kulturjournalister och författare) upptar det största utrymmet i debatten och utgör den subjektposition som är den mest framträdande och därmed kan sägas forma diskursen och därmed även den övergripande debatten. Genom att artikulera ett starkt motstånd till privatisering av folkbibliotek formas diskursens definitioner och beskrivningar av de flytande signifikanterna *privat drift* och *offentlig drift*. Här avfärdas utsagorna om goda resultat i exemplet Nacka och det refereras i stället till den utvärdering som kommunen gjort, vilken framhålls inte visa på några märkbara skillnader för bibliotekens kvalitet. Även exemplet Åre lyfts fram som ett misslyckat försök av bibliotek i privat regi. Dock kan Bostedts (1995) undersökning av de entreprenaddrivna biblioteken i Åre vid granskning sägas visa på motsatsen: biblioteksanvändare sade sig uppleva bättre service under entreprenaddriften och även öppettiderna och utlånen ökade. Bostedts slutsats tangerar dock den

privatiseringsnegativa diskursens i att de verksamhetsförbättringar som biblioteken i Åre upplevde även skulle kunna uppnås i offentlig regi. Konsekvent i den privatiseringsnegativa diskursens utsagor hävdas att det ekonomiskt bör satsas mer på de offentliga biblioteken och att detta skulle vara lösningen för att kunna tillhandahålla en verksamhet av hög kvalitet, det vill säga ingalunda att upplåta verksamheten till privata aktörer.

Att folkbibliotek drivs av kommunerna kopplas i den privatiseringsnegativa diskursen till talet om institutionens demokratifrämjande syfte. Föreställningen är att biblioteken har ett folkbildande uppdrag som ska inspirera medborgarna att oavsett ekonomiska förutsättningar kunna fungera i och påverka samhället. Här framställs privatiseringar som ett första steg i att bibliotekens samhällliga roll devalveras och i debatten höjs röster om att bibliotekslagens paragraf om avgiftsfria lån kan komma att negligeras av privata aktörer som enligt diskursens utsagor hellre ser till den ekonomiska vinsten än vad som är bäst för samhällsapparaten. Detta ideologiska motstånd är enligt Lundqvist (2018) typiskt när det talas om att välfärdstjänster inte bör drivas privat, vilka av kritikerna brukar hävda stå höjda över profitmotiv. Det är också främst utifrån denna välfärdsbevarande subjektposition som aktörerna (kulturarbetarna, vänsterpolitikerna och bibliotekarierna) i den privatiseringsnegativa diskursen uttalar sig. Den i sammanhanget antagonistiska subjektpositionen, vilket artikuleras i den privatiseringspositiva diskursen, intas av centerpartistiska och moderata politiker och karakteriseras av mer liberala, marknadspolitiska värderingar.

Bibliotekslagens ändamålsparagraf lyfts i den privatiseringsnegativa diskursen fram som något vars orubblighet i fråga om demokrati nästan ses som absolut – privat drift går inte ihop med det folkbildande uppdrag som biblioteken har för att bidra till ett jämlikt samhälle. Privatiseringskritikerna kan sägas bygga sin argumentation på att lagen är huggen i sten. Samtidigt gör utsagor gällande att entreprenörerna som tar över biblioteksdriften även skulle överta huvudmannskapet över verksamheten vilket i nämnda lag görs klart att så inte är fallet: ”Bibliotekshuvudmän är kommunerna, landstingen, staten och, i fråga om vissa skolor, enskilda” (Bibliotekslag, SFS 2013:801, § 3). Dessutom tillägger lagen att kommunerna har ansvaret för folkbiblioteken och det klagörs att ”Om ett kommunalt eller statligt bibliotek drivs av någon annan än huvudmannen ansvarar huvudmannen för att den som driver biblioteket följer bestämmelserna i denna lag” (Bibliotekslag, SFS 2013:801, § 3). Vissa utsagor i den privatiseringsnegativa diskursen tenderar stundom alltså att resonera på felaktiga grunder, i alla fall om vi antar att de inte bara läst ändamålsparagrafen. Möjligen är debattörerna medvetna om detta och att det snarare är ett utslag av argumenteringsteknik än vad motdebattörerna kallar okunnighet i hur upphandlingar går till. Även i Svensk biblioteksförnings (2011) tillsatta driftsformsutredning klagörs att kommunerna fortfarande har det yttersta ansvaret för folkbibliotek som drivs på entreprenad och att de även kan sägas styra verksamheten beroende på hur upphandlingen formuleras. Den okunskap som positioner i den privatiseringspositiva diskursen tillskriver positioner i den privatiseringsnegativa diskursen härrör alltså från upphandlingstekniska spörsmål. Detta kan dock inte sägas eliminera de hot som i den privatiseringsnegativa diskursen framhålls som uppenbara: privatisering kommer ofrånkomligt leda till en försämrad verksamhet och i förlängningen hota demokratin.

Mest centralt i den privatiseringsnegativa diskursen är att samarbetet mellan biblioteken skulle upphöra om verksamheterna konkurrerades ut av olika privata aktörers drift. Utsagor gör gällande att det befintliga bibliotekssystemet – med möjlighet att bland

annat fjärrlåna medier från andra bibliotek – är så pass intrikat utvecklat att om det börjar ruckas på så hotar det att helt nedmonteras vilket skulle få negativa konsekvenser för bibliotekens syfte: att tillhandahålla ett brett sortiment av medier som avgiftsfritt finns till utlån. Vidare hävdas att bibliotekssamverkan bygger på en solidaritetstanke där tankar och idéer delas mellan verksamheterna utan att det ställs några krav på motprestation eller ekonomisk ersättning. Även detta befaras att nedmonteras om privata aktörer tillåts etablera sig på bibliotekskartan med sitt konkurrenstänk. Detta är dock inget nytt resonemang: enligt Hansson och Heedman (2004) sågs denna fragmentisering – att biblioteken i privat drift skulle bli såsom isolerade öar – i politiska dokument på 1990-talet som en primär nackdel för att privatisera bibliotek. I den privatiseringspositiva diskursen i mitt källmaterial artikuleras dock inga utsagor i replik till detta påstående, vilket kan indikera att berörda politiker inte vet hur saken faktiskt förhåller sig eller att de vill tysta ned argumentet genom att rikta fokus mot något annat.

I Bosse Jonssons (2003) avhandling har lokala beslutsfattare intervjuats om folkbibliotekens funktion vilkas utsagor sedan diskursivt analyserats. Jonsson konstaterar att det vid tiden för intervjuerna fanns en tydlig pedagogisk diskurs i talet om folkbiblioteken, vilken uttryckte att ”kunderna [ska] använda bibliotekets utbud på ett sådant sätt att de inspireras att göra sig till medborgare [och] påverka dem att vilja delta i ett demokratiskt samhälle” (Jonsson, 2003, s. 160). I den pedagogiska diskursen fanns också tydliga markörer för en marknadisering av folkbiblioteken: det talades inte om biblioteksanvändare eller låntagare utan om kunder. Detta är, som nämnts i avsnittet *3.3 Kulturpolitisk forskning*, ett karakteriserande språkbruk för det instrumentella, eller marknadsorienterade, perspektivet på kulturpolitik (Skot-Hansen, 1999; Johannisson, 2006).

Med detta för handen och i jämförelse med andra diskursanalytiska studier om folkbiblioteks driftsform (se Carlsson, 2009; Danielsson, 2011) är språkbruket i debatten 2018 hos de som förespråkar en biblioteksprivatisering inte lika tydligt marknadiserat. Både i Carlssons (2009) och Danielssons (2011) empiriska material verkar det hänvisas friskt till resurseffektivitet och kunder med en ytterst marknadsfärgad terminologi. I den diskurs som jag benämnt som privatiseringspositiv talas det i stället om biblioteksbesökare, låntagare och medborgare, vilket antyder att biblioteken på något sätt ändå åtskiljs från marknaden. Dock är diskurserna formade i – och formar – ett samhälle som kan sägas ha blivit alltmer marknadsliberalt och det präglar språkbruket i samtliga diskurser. Exempelvis är inte tecken som utbud, kvalitet och resultat förbehållet den privatiseringspositiva diskursen utan återfinns i liknande grad i den privatiseringsnegativa dito. I debatten 2018 är alltså det marknadiserade språkbruket konsekvent men samtidigt aningen nedtonat i jämförelse med tidigare debatter. Den enda gången tecknet kund förekommer i källmaterialet är när SVT-journalisten Hampus Rundberg refererar till Nacka kommuns utvärdering av biblioteksverksamheterna: ”I utvärderingar från kommunen har man sett en utökning av öppettider men inga övriga märkbara skillnader i form av kundnöjdhet eller kostnader” (Rundberg, art. 26). En tolkning här kan vara att ordvalet inte är Rundbergs utan snarare Nacka kommuns, något som återigen sammanbinder min studie med den marknadisering som Jonsson (2003) pekar på och även med den instrumentalitet som Vestheim (1999) hävdar att folkbiblioteken i det senmoderna samhället har att förhålla sig till. Vestheim påstår att den instrumentella, högst ekonomiska, synen på kultur gör att folkbiblioteken riskerar svika sitt demokratiska uppdrag. Även detta knyter an till

utsagor i debatten 2018 och dessa är främst artikulera i den privatiseringsnegativa diskursen.

I materialet som jag analyserat är det heller inte tal om en pedagogisk diskurs som strikt knyter an till formell utbildning, det som utsagorna artikulera och som formar främst den privatiseringsnegativa diskursen är snarare den informella utbildningen: folkbildningen. Även Hedemark (2009) kan i sitt vida material urskilja diskurser som – likt den pedagogiska diskurs som Jonsson (2003) presenterat – framställer att biblioteken bidrar till att skapa kunniga och upplysta medborgare, bara genom att finnas till. Hedemark drar slutsatsen att genom att koppla biblioteket till utbildning och folkbildning så legitimeras dess verksamhet i det omgivande samhället. Detta resonemang urskiljs också i min undersökning, dock en smula modifierat: när det talas om bibliotekens folkbildande uppdrag refereras det, som nämnts, till bibliotekslagen som ett fundament som omöjligen kan rubbas på. För att tala med Skot-Hansen (1999) kan den dominerande privatiseringsnegativa diskursen sägas etablera sig med en typisk humanistisk syn på kulturpolitiken. Det övergripande syftet med folkbiblioteken sägs här vara den demokratiska grundtanken att alla ska få tillgång till god kultur och bildning oavsett socioekonomisk bakgrund. Argumenten mot folkbibliotek i privat regi tenderar alltså att vara ideologiska, på samma sätt som argumenten för fenomenet tenderar att vara det, fast då ses kulturpolitiken och folkbibliotekets funktion utifrån ett mer instrumentellt perspektiv.

Den tredje diskursen i den undersökta debatten, vilken jag valde att benämna *den driftsformspragmatiska diskursen*, är avsevärt mindre representerad i debatten och presenterar inte explicit några föreställningar om vare sig privat eller offentlig drift. I stället definieras folkbiblioteket i sig och dess uppdrag som ”tidlöst” (Hansson, art. 7) och att det är vad det innehåller som är det viktigaste att fokusera på, inte driftsformen. En möjlig tolkning är därmed att den driftsformspragmatiska diskursen utgör en medelpunkt mellan – eller snarare positionerar sig höjd över – de privatiseringspositiva och privatiseringsnegativa diskurserna i och med dess artikulera neutralitet i utsagorna. Och visst återfinns diskursen där någonstans, men den kan också ses som mer besläktad med den privatiseringspositiva diskursen då den i sin påstådda neutralitet inte tar ställning till argumenten mot privat drift – utifrån den position som utsagorna artikulera så söks varken de flytande signifikanterna *privat drift* eller *offentlig drift* definieras. Den driftsformspragmatiska diskursen kan därmed sägas sälla sig till ett visst mått av den privatiseringsvänlighet som annars bara råder i den privatiseringspositiva diskursen. Tolkningen är givetvis förenklad och jag betvivlar inte Svensk biblioteksförening påstådda goda uppsåt för Bibliotekssverige, men om utsagorna ses isolerade från en bredare kontext äger den ändå en viss relevans.

Sammanfattningsvis var mediedebatten om folkbiblioteks driftsform som pågick under hösten 2018 dominerad av aktörer – kulturjournalister, författare, vänsterpolitiker och biblioteksföreträdare – som artikulera ett starkt ideologiskt motstånd mot privatiseringar av folkbibliotek. Argumenten från de högerpolitiker som hävdade privatiseringens nytta i en bibliotekskontext trycktes snabbt tillbaka genom att de avfärdades som orimliga. Detsamma gällde den driftsformspragmatism som också artikulera i debatten. I flera avseende kan debatten sägas ha varit onyanserad och att det stundom resonerades på felaktiga grunder. Efter analysen står det tämligen klart att Bibliotekssverige har en del att reda ut gällande driftsformsfrågan, åtminstone visar min studie på detta. Förslagsvis torde det vara dags att företa nya utredningar av vad offentlig förvaltning kan förbättra i sin biblioteksdrift och ytterligare granska hur privata

aktörer sköter uppdraget. Detta inte minst då debattörerna som refererar till de utredningar och utvärderingar som gjorts verkar tolka dess slutsatser diametralt olika. Om kunskapen ökar om folkbibliotekens funktion och de styrmedel som ska forma verksamheterna så finns det eventuellt saker som de polariserande sidorna kan lära av varandra för att vi i förlängningen ska kunna stoltsera med en god och jämlik biblioteksverksamhet.

7.1 Förslag till vidare forskning

Det finns ett antal punkter i den här uppsatsens undersökning som skulle kunna utvecklas vidare. Exempelvis skulle det vara intressant att göra en mer komparativ studie där flera debatter som behandlar folkbiblioteks driftsform studeras diskursivt för att utröna om föreställningarna kan sägas förändras över tid. Även helt andra teoretiska och metodologiska grepp skulle kunna användas för att forska i hur verksamma bibliotekarier ser på privat kontra offentlig drift, detta skulle eventuellt kunna göras via intervjuer med ansatsen att definiera föreställningar av yrkesidentitet i relation till driftsformsfrågan. Dessutom vore det intressant – och med högsta relevans – att söka fånga hur användarna ser på fenomenet privat/offentlig verksamhetsdrift av folkbiblioteken.

Ytterligare ett spår att följa, som min uppsats inte besvarar men ändå tangerar, är styrningsmodellen New Public Management, vilken kan sägas genomsyra dagens offentliga förvaltning med kontinuerliga resultatutvärderingar och målfokusering. Kan det sägas föreligga en skillnad i hur folkbiblioteken utvärderas om de drivs offentligt eller på entreprenad? Hur ser fördelningen av de ekonomiska anslagen ut?

Med mitt empiriska material för handen skulle också en kritisk diskursanalys kunna företas där utsagornas metaforer studeras. Dessa är flera och inte sällan ödesmättade, ta exempelvis titeln för denna uppsats: ”Våra sista demokratiska vardagsrum”. Tecknen i författaren Lena Kallenbergs citat ger åtminstone mig lust att gräva vidare.

Käll- och litteraturförteckning

Axiell. (2019). Nu öppnar Forumbiblioteken i Nacka! Hämtad 2019-04-10 från <https://www.axiell.se/nu-oppnar-forumbiblioteken-i-nacka/>

Bergström, G., & Ekström, L. (2018) Tre diskursanalytiska inriktningar. I K. Boréus & G. Bergström (Red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, s. 253-301). Lund: Studentlitteratur.

Bibliotekslag (SFS 2013:801). Hämtad från Riksdagens webbplats: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

BiS: Bibliotek i samhälle. (2007). *Bibliotek med alternativa driftsformer – en sammanställning*. Hämtad 2019-04-12 från <https://foreningenbis.com/arkiv/bibliotek-med-alternativa-driftsformer/>

Bostedt, G. (1995). *Bibliotek på entreprenad: Medborgarna och biblioteksverksamheten i Åre kommun – En studie av förändrade kommunala verksamhetsformer*. Sundsvall: Mitthögskolan.

Carlsson, H. (2009). *Vad sägs om en förändring? En diskursanalys av hur privatisering av bibliotek framställs i Biblioteksbladet*. (Magisteruppsats, Högskolan i Borås, Borås). Hämtad från <http://hdl.handle.net/2320/5281>

Centerpartiet i Stockholms stad. (2018). Förtydligande: Det grönbå samarbetet vill inte privatisera stadens bibliotek. Hämtad 2019-03-28 från <http://www.mynewsdesk.com/se/centerpartiet-i-stockholms-stad/pressreleases/foertydligande-det-groenblaa-samarbetet-vill-inte-privatisera-stadens-bibliotek-2773367>

Danielsson, T. (2011). *"Bokpallar i en stormarknad" eller "Biblioteket i Babel"- vart är vi på väg? En diskursanalytisk studie av privatiseringsdebatten hösten 2010-våren 2011*. (Kandidatuppsats, Högskolan i Borås, Borås). Hämtad från <http://hdl.handle.net/2320/8287>

Folkbiblioteksutredningen. (1984). *Folkbibliotek i Sverige: Betänkande av folkbiblioteksutredningen* (SOU 1984:23). Stockholm. Hämtad från <https://lagen.nu/sou/1984:23>

Foucault, M. (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: Stehag.

Frenander, A. (2012). Statens förhållande till folkbiblioteken, 1912-2012. I A. Frenander & J. Lindberg (Red.), *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under 100 år*. (s. 15-88). Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Hansson, J., & Heedman, J. (2004). *Privatisering av folkbibliotek – skildrat i politiska dokument under 1990-talet*. (Magisteruppsats, Högskolan i Borås, Borås). Hämtad från <http://hdl.handle.net/2320/1120>

Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Uppsala). Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:209085/FULLTEXT01.pdf>

Johannisson, J. (2006). *Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Göteborg). Hämtad från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:876812/FULLTEXT01.pdf>

Johannisson, J. (2012). Från kulturpolitik till bibliotekspolitik? Folkbibliotek och Kultursamverkansmodellen. I A. Frenander & J. Lindberg (Red.), *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under 100 år*. (s. 293-308). Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Jonsson, B. (2003). *Medborgaren och marknaden: pedagogisk diskurs för folkbibliotek*. (Doktorsavhandling, Linköpings universitet, Linköping).

Kungliga biblioteket. (2019). *Bibliotek 2018: offentligt finansierade bibliotek*. Hämtad från <https://www.kb.se/biblioteksstatistik/>

Litteraturutredningen. (1974). *Boken. Slutbetänkande från litteraturutredningen* (SOU 1974:5). Stockholm. Hämtad från <https://lagen.nu/sou/1974:5>

Lundqvist, L.J. (2018). Privatisering. I C. Dahlström (Red.), *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. (Sjätte upplagan, s. 223-252). Lund: Studentlitteratur.

Nationalencyklopedin [NE]. (2019a). *Kommun*. Hämtad 2019-04-27 från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/kommun>

Nationalencyklopedin [NE]. (2019b). *Ramlag*. Hämtad 2019-04-27 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/ramlag>

Skot-Hansen, D. (1999). Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 1999(1), s. 7-27.

Stockholms stad. (2019). *Borgarråd, rotlar och partikanslier*. Hämtad 2019-05-04 från <https://stad.stockholm/politik-och-demokrati/borgarrad-rotlar-och-partikanslier/>

Svensk biblioteksforening. (u.å). *Om oss*. Hämtad 2019-05-04 från <https://www.biblioteksforeningen.se/om-oss/>

Svensk biblioteksforening. (2011). *Om bibliotek på entreprenad*. Hämtad 2019-04-12 från <https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/biblioteksdriftsform2.pdf>

Svensk biblioteksforening, & Svenska Uneskorådet. (2014). *Bibliotekens internationella manifest*. Hämtad 2019-04-12 från

<https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/bibliotekens-internationella-manifest/>

Vestheim, G. (1999). Ideologi og folkebibliotekpolitikk – eit demokratispørsmål. I S. Bohman, E. Amnå & L. Johannesson (Red.), *Demokratins estetikk* (s. 179-198). Stockholm: Fakta info direkt.

Vestheim, G. (2008). All kulturpolitikk er instrumentell. I S. Beckman & S. Månsson (Red.), *Kultur Sverige 2009: Problemanalys och statistik* (s. 56-63). Linköping: Sörlins förlag.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2019-04-02 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Hämtad 2019-04-02 från https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Wildemuth, B.M., & Perryman, C.L. (2017). Discourse Analysis. I B.M. Wildemuth (Red.), *Applications of social research methods to questions in information and library science*. (Andra upplagan, s. 330-338). Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Empiriskt material

1. Andersson, E. (2018, 16 december). Rättdödaren som blev kulturpolitiker – hur då? *Svenska Dagbladet*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.svd.se/rattsdodaren-som-blev-kulturpolitiker--hur-da>

2. Bjuggren, E. (2018, 6 november). Så ska Centerpartiet slakta vårt kulturliv. *Expressen*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.expressen.se/debatt/sa-ska-centerpartiet-slakta-vart-kulturliv/>

3. Boström, G. (2018, 23 oktober). Gröna marodörer i kulturen. *Göteborgs-Posten*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.gp.se/ledare/bostr%C3%B6m-gr%C3%B6na-marod%C3%B6rer-i-kulturen-1.10118237>

4. Frithiof, F. (2018, 19 oktober). Nya kulturborgarrådet vill privatisera Stockholms bibliotek. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/kultur-noje/nya-kulturborgarradet-vill-privatisera-stockholms-bibliotek/>

5. Frithiof, F., & Canoilas, V. (2018, 19 oktober). Bibliotek i privat drift delar de blågröna partierna. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/kultur-noje/bibliotek-i-privat-drift-delar-de-blagrona-partierna/>

6. Gustafsson, A.K. (2018, 18 november). Anders K Gustafsson: Därför hade Ulf Adelsohn fel – rör inte våra gemensamma bibliotek. *Dalarnas Tidningar*. Hämtad 2019-

04-22 från <https://www.dt.se/logga-in/anders-k-gustafsson-darfor-hade-ulf-adelsohn-fel-ror-inte-vara-gemensamma-bibliotek>

7. Hansson, J. (2018, 14 november). ”Ytlig och yrvaken debatt om driftsform av bibliotek”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/ytlig-och-yrvaken-debatt-om-driftsform-av-biblioteken/>

8. Hermansson, C. (2018, 15 november). ”Häpnadsväckande uttalande om privata bibliotek”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/hapnadsvackande-uttalande-om-privata-bibliotek/>

9. Högberg, C., & Persson, M. (2018, 21 november). ”Sätt stopp för privata experiment med bibliotek”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/satt-stopp-for-privata-experiment-med-biblioteken/>

10. Ismail, B. (2018, 26 december). Varför fixa något som inte alls är trasigt? *Östersunds-Posten*, Ledare s. 8.

11. Kallenberg, L. (2018, 15 november). Lena Kallenberg: Därför ska bibliotek inte privatiseras. *Dala-Demokraten*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dalademokraten.se/logga-in/lena-kallenberg-darfor-ska-biblioteken-inte-privatiseras>

12. Kallenberg, L. (2018, 27 november). SVAR DIREKT. *Dala-Demokraten*, Kultur s. 22.

13. Klenell, J. (2018, 19 oktober). Johannes Klenell: Centerpartiets kulturråd fegar om bibliotek. *Arbetet*. Hämtad 2019-04-22 från <https://arbetet.se/2018/10/19/centerpartiets-kulturborgarrad-fegar-om-biblioteken/>

14. Lefvert, M. (2018, 20 november). Privata kulturpengar försvaras: ”Kan bli lyft”. *Mitt i Stockholm*. Hämtad 2019-04-22 från <https://mitti.se/lansnyheter/forsvarar-privata-kulturpengar/>

15. Loman, S. (2018, 16 november). Två läger i privatiseringsfrågan. *Biblioteksbladet*. Hämtad 2019-04-22 från <http://biblioteksbladet.se/tva-lager-i-privatiseringsfragan/>

16. Malm, L. (2018, 6 november). ”Privata bibliotek går inte ihop med folkbildning”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/privata-bibliotek-gar-inte-ihop-med-folkbildning/>

17. Naddebo, J. (2018, 8 november). C: Vi stoppar slöseriet på kulturens vänsterprojekt. *Expressen*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.expressen.se/debatt/vi-stoppar-sloseriet-pa-kulturens-vansterprojekt/>

18. Naddebo, J. (2018, 9 november). ”Vi har inga planer på att privatisera bibliotek i Stockholm”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/vi-har-inga-planer-pa-att-privatisera-bibliotek-i-stockholm/>

19. Naddebo, J. (2018, 26 november). Jonas Naddebo: Lena Kallenberg behöver inte oroa sig för bibliotek. *Dala-Demokraten*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dalademokraten.se/logga-in/jonas-naddebo-lena-kallenberg-behover-inte-oroa-sig-for-biblioteken>

20. Persson, A. (2018, 23 oktober). Annika Persson: En privatisering vore förödande för bibliotekens samarbete. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/delningsekonomi-en-privatisering-vore-forodande-for-bibliotekens-samarbete/>
21. Peters, H. (2018, 7 november). ”S slirar på sanningen om Nackas bibliotek”. *Dagens Samhälle*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/s-slirar-pa-sanningen-om-nackas-bibliotek-24738>
22. Redar, L., & Bjuggren, E. (2018, 31 oktober). Privatisering urholkar bibliotekens kärnuppdrag. *Dagens Samhälle*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/privatisering-urholkar-bibliotekens-karnuppdrag-24646>
23. Redar, L., Bjuggren, E., & Faramanbar, K. (2018, 16 november). ”C:s privatiseringsagenda går före medborgarna”. *Dagens Samhälle*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/cs-privatiseringsagenda-gar-fore-medborgarna-24892>
24. Ritzén, J. (2018, 19 oktober). Kulturborgarrådet tvingas göra sin första grönbå pudel. *Dagens Nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/sthlm/jessica-ritzen-kulturborgarradet-tvingas-gora-sin-forsta-gronbla-pudel/>
25. Rottböll, G., & Hjort, M. (2018, 24 oktober). ”Författarförbundet säger nej till privatiseringen av stadsbiblioteket!”. *SVT Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.svt.se/opinion/forfattarforbundet-sager-nej-till-privatisering-av-stockholms-stadsbibliotek>
26. Rundberg, H. (2018, 20 oktober). Nya kulturborgarrådet pudlar om privata bibliotek. *SVT Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nya-kulturborgarradet-pudlar-om-privata-bibliotek>
27. Schröder, M., & Rykatkin, O. (2018, 6 november). ”Öppna biblioteken i Stockholm för drift i privat regi”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.dn.se/asikt/oppna-biblioteken-i-stockholm-for-drift-i-privat-regi/>
28. Sundgren, P. (2018, 7 november). Privatisera inte våra bibliotek! *Mitt i Stockholm*. Hämtad 2019-04-22 från <https://mitti.se/debatt/privatisera-inte-bibliotek/>
29. Svensson, O. (2018, 19 oktober). Vill privatisera biblioteken – stoppas av MP. *Aftonbladet*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.aftonbladet.se/a/Kv4L56/vill-privatisera-biblioteken-stoppas-av-mp>
30. Swedin, D. (2018, 18 november). Högern i krig med verklighetens folk. *Aftonbladet*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.aftonbladet.se/a/OE8LpA/hogern-i-krig-med-verklighetens-folk>
31. Wahlin, C. (2018, 19 oktober). Centern privatspanar på Stockholms kulturliv. *Aftonbladet*. Hämtad 2019-04-22 från <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/A2y7Qz/centern-privatspanar-pa-stockholms-kulturliv>